

YRKE

FAGBLAD OM YRKESOPPLÆRING / 65. ÅRGANG

BILDER
FRA ESMOD

KREATIV CATERING
I KORANATIDEN

FAGSKOLE-
STUDENTEN

#2
2021

Lære hele livet

innhold

Tema:

- 6** Fullføring hele livet
- 8** Guri Melby om fullføringsreformen
- 10** Reformen møter motstand
- 11** Ikke gjennomføring for enhver pris
- 14** Utdanningsforbundet vil ikke ha B-lag
- 15** Voksne er ettertraktet som fagarbeidere
- 18** Blir tømrrer som voksen, men også TV-stjerne

Fagartikler:

- 56** 300 dager med fagfornyelse
- 60** Yrkes faste mat- og vinartikkel

Faste spalter:

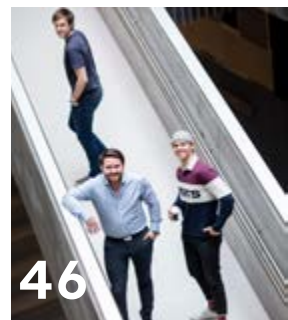
- 4** Nytt fra Yrke
- 22** Debatt: En sjelden fisk
- 23** Lærlingen
- 37** Bøker om yrke
- 38** Fotoreportasjen fra Esmod
- 46** Yrke-profilen
- 54** Skråblikk på yrke
- 58** Forbundskommentaren

LÆRLINGEN

Reportasjer:

- 26** Vrir litt om i koronatiden
- 28** Pandemien tvang læreplassen til å tenke nytt
- 32** «En tømrrer kan ikke utdannes digitalt»
- 42** Har ikke råd til norske lærlinger
- 49** Kuben-bedrift er Norges beste
- 50** Nå jobber de som vaksineveiledere
- 52** Nytt fra fagskolene
- 59** 14 NM-konkurranser

38 FOTO-
REPORTASJE

YRKE

Ansvarlig redaktør:

Wenche Helene Schjønberg

Telefon: 24 14 23 49

Mobil: 91 19 13 15

ws@utdanningsnytt.no

www.utdanningsnytt.no/Yrke

Abonnement:

abonnement@utdanningsnytt.no

Abonnement kr 300,- per år.

Gratis for medlemmer av Utdanningsforbundet.

Annonser: Mona Jørgensrud

mj@hsmedia.no, telefon: 91 17 34 73

Utgiver:

Utdanningsforbundet

Hausmanns gate 17

Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo

Telefon: 24 14 20 00

Yrke er medlem av Fagpressen og redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaktøren. Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen.

Forsidefoto: Harald Vingelsgaard

Layout: Melkeveien Designkontor

www.melkeveien.no

Trykk: Ålgård Offset AS

Opplag: 10 588 ifølge Fagpressens opplagskontroll. Godkjent pr. 2. halvår 2019 og 1. halvår 2020.

ISSN 1504-1905

leder

Lære for livet

Der jeg vokste opp, så vi nesten like mye på svensk TV som på norsk. En serie som gjorde et helt uutslettelig inntrykk på meg, var «Lära för livet», eller «Lære for livet» som den het på norsk.

På datidens ganske små fjernsynsskjermer fikk vi dramatisert livet i en svensk niendeklasse. Vi kom tett på både elever og lærere. For serien fikk regissøren Carin Mannheimer prisen Stora Journalistpriset.

Nå er det Guri Melby som vil at vi skal lære for livet – eller kanskje rettene sagt lære hele livet. I Fullføringsreformen, som karakteriseres som den største reformen siden reform-94, legges det opp til at alle skal få rett til å fullføre utdanningen, at det skal bli en rettighet å kunne ta flere fagbrev, og at også voksne skal sikres fagutdanning.

Men alle som har jobbet med fagutdanning, vet at veien er lang fra festtaler til gjennomføring. Selv om «alle» er enige om at «alle» skal få fullføre, er det ikke like enkelt å få enhver elev gjennom ethvert fagløp. Og det hefter usikkerhet ved om sluttopplæringen i skole kan bli like god som læretiden i en lærebedrift. Dilemmaet er imidlertid at det ikke kan skaffes læreplass til absolutt alle ungdommer, ikke alle er modne nok til å gå ut i arbeidslivet, som en læreplass faktisk er. For noen er det da kanskje bedre å vente i noen år. Vi skal lære for livet, men vi må lære på det stadiet vi til enhver tid er.

I dette Yrke har vi også snakket med to voksne som gjør omvalg og tar læretiden sin i voksen alder. Den ene er tidligere sykepleier. Den andre er tidligere anleggsarbeider, og etter denne vinteren kan vi også si han helt klart er kjent fra TV.

Begge setter stor pris på sine nye jobber – som henholdsvis elektriker og tømmer. Reportasjene viser at det går an, det går an å ta fagbrev også som voksen.

Lære hele livet.

Wenche H. Schjønberg

Vil legge nasjonalt senter for yrkesfag til Raufoss

RAUFOSS Fylkesordføreren i Innlandet, Even Aleksander Hagen (Ap), vil legge et nytt nasjonalt senter for yrkesfag til Toten, nærmere bestemt Raufoss.

Under Arbeiderpartiets landsmøte lanserte han Raufoss som et naturlig stedsvalg da partiet diskuterte opprettelsen av et slikt nasjonalt senter.

– Vi har over mange år satset offensivt på yrkesfag i Oppland og Hedmark, og det viderefører vi i Innlandet. Stadig flere av ungdommene våre søker seg inn på et yrkesfaglig løp, nå er det oppe i 56 prosent. Stadig flere gjennomfører også og ender opp med et fagbrev. Det er veldig viktig for næringslivet og for det offentlige, som har et skrikende behov for fagarbeidere, sier Hagen til Toten i dag.

Arbeiderpartiets landsmøte vedtok å opprette et nasjonalt senter for fremragende yrkesutdanning, etter modell av Senter for fremragende utdanning (SFU).

Ifølge fylkesordføreren i Innlandet peker hans region seg ut som viktig for yrkesfagene.

– Vi har bidratt til å bygge opp et sterkt utdanningsmiljø i Gjøvikregionen, med Fagskolen, Høgskolen for yrkesfag og Læringsfabrikken på Raufoss, og derfor understreket jeg i mitt innlegg til Ap-landsmøtet at jeg ikke kan tenke meg et bedre sted for å etablere et nasjonalt senter for yrkesfag. Vi fikk et enstemmig vedtak i landsmøtet på at et slikt senter må etableres, men det er foreløpig ikke bestemt noe om lokalisering, sier han.

Universitetslektor: Vi har allerede et slikt senter, Jonas

KRISTIANSAND «Jonas Gahr Støre (Ap) ønsker seg et nasjonalt senter for

yrkesfag. Men det senteret ble etablert ved Universitetet i Agder allerede i 2019», skriver universitetslektor Sunniva Myhre i en kronikk.

Myhre er lektor ved Universitetet i Agder. I kronikken i Fædrelandsvennen skriver hun at hun setter pris på Støres engasjement, før hun fortsetter:

«En gladnyhet fra Sørlandet er at det allerede finnes et senter for yrkesfag.

Senter for yrkesfag og opplæring i arbeidslivet (SYA) ble etablert på UiA i Agder i 2019. Etableringen er et resultat av regjeringens satsing på yrkesfagene.»

Hun ber Ap-lederen unngå å gå over bekken etter vann. Yrkesfagsenteret i Kristiansand har etter hennes mening solid fagkompetanse.

«Vi har per dags dato ti vitenskapelige ansatte i gang med forsknings- og utviklingsprosjekter i videregående skoler. Frem til nå har vi konsentrert oss mest om Agder, men vi har kompetanse og kapasitet til å arbeide på et nasjonalt plan, skriver hun.

LO og NHO i Viken vil ikke ha mer skole fremfor læretid

LILLESTRØM I Viken er LO og NHO enige om å vende tommelen ned til fagbrev i skole.

I et leserinnlegg i Romerikes Blad skriver Ulf Lervik, regionleder LO Viken Oslo, og regiondirektør Nina Solli, i NHO Viken Oslo, at de er opptatt av å sikre kvalifisert arbeidskraft til et stadig mer kompetansekrevede arbeidsliv.

– Da er ikke mer yrkesopplæring i skole veien å gå, skriver de to.

Begge viser til at de støtter opp om intensjonen i fullføringsreformen.

– Samtidig er vi er svært bekymret for at en stadig større andel uten videregående opplæring, står utenfor arbeidslivet.

LO og NHO mener at hovedmodellen for yrkesfaglig opplæring bør bestå, skriver de to.

Lervik og Solli viser til NHOs kompetansebarometer 2020, som viser at seks av ti bedrifter har et udekket kompetansebehov.

– Målet med videregående opplæring må være å ende opp med en sluttkompetanse som kvalifiserer til arbeidsliv. Mange av bedriftene mangler søkere til lære plass, et paradoks når rundt 5 000 søkere står årlig uten lære plass. Dette er bakgrunnen for vårt engasjement i disse forslagene i stortingsmeldingen regjeringen har lagt frem, skriver de to.

Skole-NM 2022 planlegges nå

OSLO Skole-NM har blitt avlyst to år på rad på grunn av koronapandemien. Men neste år blir det NM, lover WorldSkills Norway.

– Det er nå klart at det blir Skole-NM i minst 29 fag fordelt på 9 skoler i 6 fylkeskommuner. Når vi nå går ut og søker etter arrangører til de siste som står på listen, tror vi det kommer ytterligere fag på plass, sier Bjørnar Valstad, daglig leder i WorldSkills Norway.

Han viser til at mange lærere og elever opplever det å delta på skole-NM som inspirerende.

– Vi ønsker å komme tidlig ut med informasjon om fag og arrangørsteder, slik at skolene rundt om i landet merker seg når og hvor NM arrangeres, og kan legge det inn i sine planer for skoleåret 2022–23. Det å konkurrere mot elever fra andre deler av landet gir inspirasjon. Oppgavene i NM er veldig like de elevene møter på tverrfaglig eksamen, og er derfor glimrende forberedelser til å mestre eksamen. Både faglige ferdigheter og evne til å tåle litt stress med tidspress er nyttige erfaringer å ha med seg videre i livet, sier han.

Han tror skole-NM 2022 blir større enn forrige NM for to år siden.

– Vi mangler fortsatt arrangører på noen tradisjonsrike fag, og vi har i tillegg mål om å få med noen helt nye fag, sier han.

– Vi har også begynt å se på om det kan være mulig å få med fagskoler på skole-NM. Fagskoleutdanningen er en del av fag- og yrkesopplæringen, og det ville vært svært fint å få vist frem fagskolene i et skole-NM og kanskje et yrkes-NM, avslutter Valstad.

Svært mange vil bli lokomotivførere

OSLO Rekordmange har i år søkt seg til Norsk fagskole for lokomotivførere.

Til sammen har 1 162 søkt seg til studiet, opplyser fagskolen i en pressemelding.

– I fjor økte vi antall studieplasser fra 120 til 144. I år øker vi til 168 plasser. Samtlige togselskaper melder inn til oss hvert år om sine behov for lokomotivførere framover, og det behovet er fremdeles økende. Dette gjelder både innen passasjer- og godstrafikk og framføring av arbeidsmaskiner. Vi tilpasser antall studieplasser til bransjens behov. Det betyr at det sjelden er lokomotivførererkandidater som går arbeidsledige, opplyser skolen.

De opplyser at 131 av søkerne var kvinner, hvilket utgjør 11,2 prosent av søkermassen. Gjennomsnittsalderen på søkerne var i år 31,5 år.

Tallet på permitterte lærlinger går ned

OSLO For første gang siden november går tallet på permitterte lærlinger ned, viser fersk statistikk fra Utdanningsdirektoratet.

I uke 18 var 550 lærlinger permittert.

Dette utgjør 1,2 prosent av alle lærlingene og er en nedgang på i overkant av 50 permitterte, sammenlignet med en måling gjort to uker tidligere.

Det er flest permitterte innen restaurant- og matfagene, slik det har vært i hele tiden disse målingene har blitt gjort.

Nesten en av fem permitterte lærlinger arbeider i denne bransjen.

Tallet på permitterte lærlinger er høyest i Oslo, som har 254 av permitteringene. Dernest følger Viken med 115 permitterte.

Stor interesse for sjømatfagene

OSLO Mange elever ønsker nå å utdanne seg innenfor sjømatfagene.

– Jeg er utrolig glad for at så mange ungdommer søker seg til de blå yrkesfagene. De siste fem årene har vi sett en dobling i antall unge som søker seg til fiskerirettede utdanninger. Det er veldig viktig, for dette er en næring som vil fortsette å vokse og vil være veldig viktig for oss i fremtiden, sier fiskeri- og sjømatminister Odd Emil Ingebrigtsen.

Fiske og fangst på vg2 har en økning på over 12 prosent fra 2020 til 2021, mens tilsvarende for akvakultur øker med 6 prosent. Totalt er det nå til sammen 589 elever som ønsker seg til sjømatfagene.

Andelen jenter som søker seg til disse fagene, er på 21 prosent.

Flere jenter søker seg til tradisjonelle «gutfag»

OSLO Aldri før har så mange jenter søkt seg til bygg- og anleggsteknikk og til teknologi- og industrifag som i år.

Mens det i 2012 var henholdsvis 4 prosent og 12 prosent av søkerne som søkte seg til disse programmene, som var jen-

ter, var tilsvarende tall 10 og 16 prosent i år, opplyser Kunnskapsdepartementet i en pressemelding.

– Det er utrolig gøy å se at flere jenter nå vil ta utdanninger som tradisjonelt har vært dominert av gutter. Jeg tror flere jenter har fått interesse for disse programmene, og at de ser at ikke bare gutter søker seg dit, sier kunnskapsminister Guri Melby (V).

– Dette viser at politikere ikke må detaljstyre og etablere tilleggs-poengordninger, kvoteringsordninger og alt mulig annet. Gutter og jenter søker seg til gode utdanningsprogrammer hvis de vil. Vår oppgave er å sørge for god kvalitet på studietilbudene og et godt arbeidsmarked, så får ungdommene velge som de vil, sier Fremskrittsparti-politikeren Roy Steffensen til NTB. Han er leder i utdannings- og forskningskomiteen.

Nesten ni av ti lærlinger får fagbrev etter fem år

OSLO 86 prosent av lærlingene oppnår fagbrev innen fem år etter at de har startet i lære, viser tall for 2015-kullet.

Ifølge statistikken fra Utdanningsdirektoratet er det lærlinger innen elektro og datateknologi som har høyest gjennomføring.

Her oppnår hele 93 prosent av lærlingene fagbrev i løpet av fem år. I motsatt ende av skalaen er lærlinger innen design og håndverk. Her oppnådde 73 prosent å ta fagbrev etter fem år.

For elevene som startet opplæring av fagbrev i skole, er gjennomføringstallene lavere.

**REGJERINGEN: Alle skal gis rett til
å fullføre skolegang hele livet**

Foto: Xueqi Pang/NTB

FAKTA OM FULLFØRINGSREFORMEN

- Den mest omgripende skole-reformen siden reform-94.
- I dag gir ungdomsretten alle rett til tre års videregående opplæring, eller så lang tid som opplæringen tar ifølge læreplanen.
- Ungdomsretten gjelder ut det skoleåret som begynner det året eleven fyller 24 år.
- Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at over 5 000 elever hvert år mister retten til videregående opplæring fordi de ikke blir ferdige i løpet av tiden de har en slik ungdomsrett.
- Med fullføringsreformen vil regjeringen gi alle rett til å fullføre utdanning uansett hvor lang tid det tar, og uansett hvor gamle de er.
- Retten vil også omfatte voksne som med dagens regelverk har brukt opp retten sin til å fullføre videregående. De som ikke har bestått alle fag, kan dermed komme tilbake på skolebenken og få et godkjent vitnemål eller fag- og svennebrev.
- Med en utvidet rett til videregående opplæring åpnes det opp for at skolene kan gi mer

tilpasset opplæring til elever som trenger det. For eksempel kan det åpnes for at elever som har svake faglige forutsetninger, kan ta færre fag samtidig eller ta fagene over lengre tid. Det samme gjelder elever som for eksempel sliter med psykiske plager eller av andre grunner ikke greier å ta alle fagene samtidig, slik de må i dag.

KUNNSKAPSMINISTER
GURI MELBY (V):

– Vi vil gjennomføre en historisk utvidelse av retten til videregående opplæring, slik at alle får en reell mulighet til å fullføre og bestå.

– Med en utvidet rett til videregående opplæring må skolene ta mer ansvar for de elevene som ikke lykkes med å bestå fag på første forsøk. Mange av elevene kunne ha fullført hvis de hadde fått en ny sjanse og litt bedre tid.

Guri Melby:

- Fagbrev i skole må nødvendigvis ta mer enn ett år

OSLO Kritikerne frykter et B-lag av fagarbeidere med fagbrev fra skole. Men det nye tilbudet regjeringen ser for seg, må ha lengre varighet enn dagens vg3 i skole, sier kunnskapsminister Guri Melby (V) til Yrke.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

– En vesentlig mangel ved dagens tilbud om vg3 i skole er at det som regel bare varer ett år, mens lærlingene normalt har en læretid på to år. Tiden lærlingene bruker på verdiskapning i lærebedriften, fører også til læring og erfaring fra arbeidslivet. Tilbudet til de som ikke får læreplass, må derfor ha lengre varighet enn dagens vg3 i skole. Dette er ett av flere tema som arbeidsgruppen med partene i arbeidslivet nå vurderer, sier Melby.

Hun understreker at regjeringen har som mål at alle skal få læreplass.

– Det vil vi fortsette å jobbe for fremover. Førstevalget for de som ønsker seg et fag- eller svennebrev, skal være å oppnå dette gjennom lærlingordningen. Regjeringen foreslår derfor å innføre en rett til læreplass eller et likeverdig tilbud, som vil sende et sterkt signal om at læreplass er målet, sier hun.

SAMFUNNSKONTRAKT Melby understreker at målet er å lage en ny samfunnskontrakt for flere læreplasser med partene i arbeidslivet.

– Og så skal vi videreutvikle lærlingklausulen. Denne klausulen stiller krav til bruk av lærlinger i offentlige anbud, og

har bidratt til 640 flere læreplasser siden den ble innført i 2017. I tillegg ønsker vi at elevene skal bli bedre forberedt gjennom opplæringen, før de går ut i lære.

– *Hva vil du gjøre for å sikre at ulike parter – lærere og bransjeorganisasjoner – får sagt sitt om hvordan dette tilbudet skal utformes?*

– Tilbudet er under utvikling. Organisering, finansiering og innhold i tilbudet skal utformes sammen med partene i arbeidslivet, fylkeskommunene og lærer- og elevorganisasjoner. Innspillene fra arbeidslivsorganisasjonene er en viktig del av arbeidet.

– *Arbeidslivet, representert ved store NHO-sammenslutninger, frykter at et slikt vg3 i skole blir et B-lag. At fagfolk med fagbrev fra skole blir fagarbeidernes B-lag. Forstår du frykten?*

– Det er viktig for meg å understreke at lærlingordningen er og skal være førstevalget for de som ønsker seg fag- eller svennebrev. Derfor viderefører og styrker regjeringen satsingen på yrkesfag, og læreplasser i fullføringsformen, sier Melby.

IKKE ALLE FÅR LÆREPLASS Men hun sier at det samtidig ikke er til å komme

utenom at noen elever ikke får læreplass.

– Årsakene til det er sammensatte. Vi ser for eksempel at koronapandemien har gjort det vanskeligere å få læreplass i flere lærefag, mens en del elever ikke er klare for å gå ut i arbeidslivet. Regjeringens forslag handler om å gjøre dette tilbudet bedre for de som uansett ikke ville fått læreplass, sier kunnskapsministeren.

Flere av organisasjonene Yrke har snakket med, peker også på at det er viktig å dimensjonere tilbudet av yrkesutdanning i tråd med næringslivets behov.

– *Hva mener du kan gjøres for å dimensjonere dagens fagopplæring til arbeidslivets behov? Kan vi utdanne oss ut av konjunktursvingninger?*

– I dimensjoneringen av videregående opplæringstilbud må fylkeskommunene veie mange hensyn som gjelder søkerens ønsker og behovet i samfunnet for kompetanse. Noen ganger kan vi få inntrykk av at læreplassproblemet løses hvis vi dimensjonerer riktig. Og at det innebærer å ha like mange skoleplasser i år som det var læreplasser i fjor. Men kompetansebehov kan variere både på

Kunnskapsminister Guri Melby. Foto: Marte Garmann / Regjeringen

kort og lang sikt. Det kan for eksempel være et stort behov for arbeidskraft i bransjer som for eksempel på grunn av korona ikke kan ta inn lærlinger akkurat nå, svarer Guri Melby.

SAMFUNNETS BEHOV Hun viser til opplæringslovsutvalget som har foreslått å lovfeste at fylkeskommunene skal legge stor vekt på hvilken kompetanse samfunnet trenger.

– Forslaget er til behandling, og hvis det følges opp, må det være en prosess for å diskutere hva som er «samfunnets behov».

– *Akkurat nå er det knapt bruk for lærlinger i hotell- og restaurantbransjen. Men vi vet at dette kan snu. Hva slags råd vil Melby gi dagens unge? Å se på permitteringsoversikter nå eller stole på at det vil bli et behov i framtida?*

– Som følge av koronapandemien har mange lærlinger blitt permittert, det er noe vanskeligere å få læreplass, og flere er avhengig av vg3 i skole for å fullføre. Vi ser at lærlingene i utdanningsprogrammet restaurant- og matfag er særlig hardt rammet. For at elever og lærlinger i fag- og yrkesopplæringen skal være

trygge på at de kan fullføre det løpet de starter på også under koronapandemien, er det iverksatt flere tiltak. Blant annet er det gjennom utdanningsløftet bevilget 350 millioner i 2020, og 275 millioner i 2021, til tiltak for lærlinger, svarer Melby, som også ser positive tegn i større interesse for yrkesfag.

Hun viser til at det for eksempel aldri har vært flere som søker seg til yrkesfaglærerutdanningen.

– Det er stort behov for lærere med denne kompetansen. Antallet førstevalgsøkere til yrkesfaglærerutdanningene øker med 5,2 prosent, fra 537 til 565, som er det høyeste antallet noen gang, og 1,7 søkere per studieplass. I fjor økte antallet førstevalgsøkere med 17,2 prosent. En god fag- og yrkesfagopplæring er avhengig av gode yrkesfaglærere. I strategien Yrkesfaglærerløftet (2015) inngår en rekke tiltak for å rekruttere flere yrkesfaglærere og styrke kompetansen til de som allerede jobber i skolen, sier hun.

– *Du ønsker som kunnskapsminister å yrkesrette fellesfagene. Men hva med eksamen? Skal den yrkesrettes og være lokalgitt, eller skal den være sentralgitt?*

– Som en del av fagfornyelsen tok skolene i bruk det nye læreplanverket LK20/LK20S høsten 2020. Alle læreplanene er fornyet, både i fellesfagene og i programfagene. For yrkesfagene har en del av kompetansemålene i læreplanene i fellesfagene matematikk, naturfag, engelsk og norsk fått yrkesfaglig innhold for å gjøre opplæringen mer relevant for elevene. Eksamensoppgavene skal prøve elevene i mål fra læreplanen. Det betyr at de fagene som har læreplaner med yrkesfaglig innhold, også skal ta utgangspunkt i disse kompetansemålene i eksamensoppgavene. Fagene som har læreplaner med yrkesfaglig innhold, får egne eksamensoppgaver. Det gjelder også de sentralgitte eksamenene i fagene matematikk, engelsk og norsk. For øvrig har fagene matematikk, engelsk og norsk sentralgitt skriftlig eksamen og lokalgitt muntlig eller muntlig-praktisk eksamen. Naturfag har lokalgitt muntlig-praktisk eksamen, svarer hun.

FRIHET ER VIKTIG Melby viser dessuten til at det i stortingsmeldingen om fullføringsreformen foreslås en utredning av fag- og timefordelingen hvor videre yrkesretting av fellesfagene skal vurderes.

– *Hvor viktig er samarbeidet med lokalt næringsliv?*

– Det er viktig – både for å skaffe læreplasser og for å kunne dimensjonere skoletilbudet slik at bedriftene får den arbeidskraften de trenger.

– Elevens frihet betyr mye for regjeringen. Vi ønsker at elever skal ha større mulighet til å velge hvilken videregående skole de skal søke på, enn det mange opplever å ha i dag. Regjeringen har derfor bestemt at fylkeskommunene enten må ha fritt skolevalg i hele fylket eller fastsette egne inntaksområder, noe som innebærer at elever får søke på skoler innenfor et gitt område, svarer Guri Melby.

Etterstad videregående. Foto: Werner Juvik

Fullføringsreformen møter motstand:

Bransjeorganisasjonene er svært skeptiske til at elever er lærlinger på skolen

OSLO Fagopplæring på skolen kan aldri fullt ut erstatte læretid i bedrift, mener bransjeorganisasjoner Yrke har snakket med. «Nødløsning» og «ikke likeverdig» er begrep som brukes om vg3 i skole.

TEKST WENCHE SCHJØNBERG

Foto: Byggenæringens Landsforening

Jørgen Leegaard.

samarbeid med partene i arbeidslivet, sier direktør for samfunnspolitikk i Byggenæringens Landsforening (BNL), Jørgen Leegård til Yrke.

LÆRETID MÅ PRIORITERES – Arbeidet med å få eleven ut i lære må prioriteres, og elever bør veiledes til, og få skoleplass i utdanninger hvor det er lære plasser og arbeid til dem. Dersom skolene skal komme i nærheten av en likeverdighet med den kompetansen lærlingen tilegner seg gjennom læretiden, vil det kreve omfattende produksjon av varer eller tjenester i skolene, sier spesialrådgiver for kompetanse og utdanningspolitikk i NHO Mat og Drikke, Espen Lynghaug til Yrke.

– Vg3 i skole er en nødløsning for dem som av ulike årsaker ikke får lærlingplass. Vg3 i skole må ikke undergrave lærlingordningen. Det er hevet over enhver tvil, at den ordinære lærlingordningen med to år i skole og to år i bedrift, er den foretrukne ordningen, sier fagsjefen for utdanning og rekruttering i Norsk Industri, Kjetil Tvedt, til Yrke.

– Ettersom opplæring for yrkesfagene består av to elementer (en opplæringsdel og en verdiskapingsdel), er det nærmest umulig å få til en fullgod opplæring uten verdiskapings-

Foto: Matindustriens Landsforening

Espen Lynghaug.

at vg3 i skole ikke går på bekostning av læretid i bedrift, som er fundamentet i fagutdanningen. Utformingen av nye vg3 i skole, må

gjøres i tett

delen i bedrift. Det gir liten eller ingen gevinst å få flere til å fullføre og bestå, dersom sluttkompetansen ikke innfrir arbeidslivets behov for kompetanse, sier Henrik Hamborg, politisk rådgiver utdanning og kompetanse i NHO Reiseliv til Yrke.

KAN IKKE TVINGES I stortingsmeldingen om fullføringsreformen vil regjeringen gi elevene en rett til å fullføre,

Henrik Hamborg.

altså skal alle ha rett på lære plass, og får de ikke det i en bedrift, skal de få tilbudet på skole.

– Byggmesterforbundet vil understreke at det ikke er mulig å gjennomføre videregående opplæring hvis ikke forutsetningene eller viljen er til stede hos den enkelte elev, sier daglig leder i Byggmesterforbundet, Dag Ivar Andersen til Yrke.

Han er opptatt av at en del elever har valgt feil når de er på videregående.

– Dette skyldes både feil råd fra rådgivere på ungdomsskolen, og feil påtrykk fra foreldre og foresatte. De kjenner ikke godt nok til arbeidslivets behov, og hvordan dette passer med den enkeltes interesser og forutsetninger, fortsetter han.

Samme skepsis deler Byggenæringens Landsforening (BNL). De er dessuten opptatte av at arbeidslivets organer nå må sterkt fram i utformingen av tilbudet til elevene som ikke får ordinær lære plass.

– Vi mener det er en svakhet med meldingen at partenes deltakelse og innflytelse ikke drøftes samlet og prinsipielt, sier Jørgen Leegård, som viser til at partene i arbeidslivet er helt sentrale i yrkesfagutdanningen.

– Det er partene som gjennom sin

Organisasjonene som snakker på vegne av medlemsbedrifter i store næringer som byggenæringen, industrien, hotellene og restaurant- og matfagene, er allerede sterkt kritiske til dagens vg3 i skole som tilbys elever det av ulike grunner ikke går å skaffe lære plasser til.

FAGBREV SOM ELEV I fullføringsreformen tar regjeringen til orde for at alle på yrkesopplæring skal sikres rett til lære plass eller et likeverdig tilbud. Tilbudet skal gis i videregående skole, som et fagbrev.

Alle bransjeorganisasjonene er enige med regjeringen i at det er viktig at elevene fullfører skoleløpet. Men ekstra tid på skolen, må ikke gå på bekostning av læretid i bedrift, mener de.

– Det er en absolutt forutsetning

Frank Ivar Andersen.

tariffbinding, «eier» de forskjellige lærefagene. Arbeidslivets parter gjennom Samarbeidsrådet for yrkesopplæringen (SRY) og de faglige rådene er avgjørende for at fagutdanningen er tilpasset behovet i arbeidslivet og for fagutdanningens legitimitet i arbeidslivet, sier han.

Han understreker at BNL, som representerer bygg og anlegg, byggevareindustrien, treindustrien og eiendom, anerkjenner den enkelte elevs rett til å fullføre en videregående utdanning. Derfor har de landet på at de støtter forslaget om et forlenget og forsterket vg3 i skole med mye praksis og tid i bedrift.

HØY YRKESTEORETISK KUNNSKAP – Bedriftene våre er helt avhengige av en fagutdanning som gir fagarbeiderne en høy yrkesteoretisk kunnskap og faglige ferdigheter som er tilpasset lærefagene på samme høye nivå. Fellesfagene må være fullt ut integrert i programfagene og lærefagene, sier han.

Dette for at fagarbeiderne skal være aktive samfunnsborgere og kunne delta i samfunnsdebatten på lik linje med alle andre.

– Nøkkelen er å kople lærefagene og fellesfagene. Omfanget av fellesfagene må tilpasses dette, og partene i arbeids-

livet må være med på en utredning av fag- og timefordelingen.

BNL mener det er en svakhet med meldingen at partenes deltakelse og innflytelse ikke drøftes samlet og prinsipielt. Det er ingen yrkesfagutdanning uten at partene i arbeidslivet er sentrale deltakere og har avgjørende innflytelse på hele utdanningsløpet. Partenes deltakelse må skrives inn i innstillingen fra komiteen, mener BNL.

De viser til at arbeidslivets parter gjennom Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) og de faglige rådene er avgjørende for at fagutdanningen er tilpasset behovet i arbeidslivet, og for fagutdanningenes legitimitet i arbeidslivet.

MANGLER LÆRLINGER Henrik Hamborg i NHO Reiseliv sier til Yrke at restaurantbransjen skiller seg ut fra mange andre fag, ved at de mangler lærlinger og ikke har et overskudd av lærlinger.

– Selv om vi nå har hatt mange permitteringer i bransjen på grunn av nedstengninger i koronatiden, er vår hovedutfordringer at vi har en manko på lærlinger. De fleste av landsforeningene i NHO-fellesskapet har motsatt hverdag, og har en mangel på læreplasser. Vår viktigste utfordring er å fylle læreplassene som allerede er der. Det er lave søkertall til restaurant- og matfagene, og i tillegg så ser vi en lav fullføringsgrad, sier han.

Hamborg mener reformen peker på mye bra. Særlig trekker han fram det positive i at det åpnes for å ta fagbrev gjennom hele livet.

– Mange hopper av etter vg1. Det kan være sammensatte årsaker til dette. Men da er det bra at de kan komme inn igjen på et senere tidspunkt, mener han.

Han mener at god rådgivning i ungdomsskolen er vesentlig.

– Vi ser eksempler på at flinke ungdommer frarådes yrkesfag. Tidlig

innsats for å få gode søkere, er et nøkkelord, poengterer han.

Han er skeptisk til vg3 i skole.

– Det er NHOs klare oppfatning at vg3 i skole aldri blir et fullverdig løp sammenlignet med det man har ute i bedrift – det er en profesjon du skal lære – den lærer du best ved å være ute i bedrift og jobbe med alt det yrket innebærer. Det er vanskelig å se for seg at et løp i skolen kan veie opp for det, sier han.

IKKE TILFREDSSTILLEND Også NHO Sjøfart mener at vg3 i skole, ikke er noen tilfredsstillende opplæring for dem som ikke får læreplass.

– Men vi anerkjenner at de som ikke får tilbud om læreplass, må få et tilbud om å fullføre opplæringen. Samtidig vil vi fremheve at en opplæring i lærebedrift aldri vil bli likestilt, likeverdig eller ha samme kvalitet som opplæring i skole, sier Evelyn Blom-Dahl, fagsjef for næringspolitikk i NHO Sjøfart.

Hun sier at vg3 i skole aldri kan bli likeverdig med læretid i bedrift, uansett hvor mye praksis eleven tilbys.

– Vi mener dette må omtales som alternativ vg3 i skole, og ikke fagbrev

Evelyn Blom-Dahl.

som elev eller likeverdig tilbud i skole. Videre mener vi at den partsammensatte arbeidsgruppen må få jobbe ferdig og komme med sine anbefalinger, før regjeringen konkluderer hvordan dette tilbudet skal være, sier hun.

– Yrkesfaglig utdanning er en profesjonsutdanning, i motsetning til annen videregående opplæring.

Norske fagarbeidere er høyt ettertraktet. NHO Sjøfart mener at hovedmodellen for yrkesfaglig opplæring skal bestå, slår hun fast.

Dosent på yrkesopplæringen:

- Skeptisk til at elevene skal kunne fullføre for enhver pris

OSLO Han står sentralt i norsk yrkesopplæring. Og han ser en uheldig konsekvens ved å gi elevene en lovfestet rett til å gjennomføre vg3.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

– I utgangspunktet synes jeg den nye meldingen inneholder mange gode elementer, særlig dette med mulighet til å fullføre videregående som voksen. Samtidig er jeg likevel litt engstelig for at det underliggende premisset om at eleven skal fullføre videregående for enhver pris, vil gå ut over kvaliteten i yrkesopplæringen, sier Halvor Spetalen til Yrke.

Han er dosent på Institutt for yrkesopplæring ved OsloMet og utdanner til daglig kommende yrkesfaglærere. Spetalen sier forslaget i fullføringsreformen vil være «en så åpenbar forringelse av yrkesopplæringen at det er vanskelig å tro at regjeringen helt har oversikt over forskjellen mellom gjennomføring av vg3 i bedrift og vg3 i skole».

Han ramser opp flere uheldige konsekvenser ved en lovfestet rett til gjennomføring:

- Mange er ikke modne nok til at de bør gjennomføre en utdanning. Da er det ikke riktig at de skal ta en utdanning de ikke er modne for. Derfor mener han at det at stortingsmeldingen åpner opp for at voksne lettere kan komme tilbake til utdanning, kan treffe manges behov godt.
- Forslaget åpner for et B-fagbrev/B-svennebrev.

BJØRNETJENESTE – Når disse elevene kommer ut i arbeidslivet etter gjennomført fagprøve, i skolen, kan man ha gjort dem en bjørnetjeneste. Nå er det allerede slik at for eksempel elektrikere med skolefagbrev ikke får lønn som svenn før de har jobbet 1,5 år, sier han.

- Elever som får tilbud om vg3 i skole, blir ferdig fra ett til halvannet år før elevene som gjennomfører ordinær læretid.

– Dette kan få ukjente konsekvenser. Det sies for eksempel at flere elever velger vg3 i skole fordi de likevel har tenkt

Illustrasjonsfoto: © Adobe Stock.com

seg inn på høyskole/universitet. Da har de spart inn mellom ett og halvannet års læretid, sier han.

- Det kan oppstå en form for «allianse» mellom lærerorganisasjoner, fylker og staten i ønsket om at flest mulig gjennomfører vg3 i skole.

TVEEGGET SVERD – Flere lærere må ansettes, og fylkene vil kunne slippe mye arbeid med å lete etter læreplasser, oppfølging av opplæringskontor og arbeid med partene i arbeidslivet. Hvis man skal være riktig pessimistisk, kan det over tid bli et ønske fra fylkene om at så mange som mulig skal gjennomføre vg3 i skole fordi det er billigere og lettere å administrere, sier Spetalen.

Derfor oppfatter han intensjonen med sterk vektlegging av *fullføring* i den skolebaserte yrkesopplæringen som et tveegget sverd.

– Yrkesopplæringens intensjon om *kvalifisering* kan bli sterkt nedtonet til fordel for *inkludering*, men i denne bestrebelsen kan kvaliteten i yrkesopplæringen bli skadelidende. Dette mener jeg må være en oppgave for partene i arbeidslivet å ta tak i.

- Skal ikke skape et B-lag

OSLO Thom Bjørnar Jambak i Utdanningsforbundet sier han er grunnleggende enig med Halvor Spetalen i at det ikke er riktig å la elever fullføre for enhver pris.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

– Vi har vært klare i høringen i forsknings- og utdanningskomiteen om at vi vil ikke støtte en reduksjon i faglige standarder eller legge lista lavere for «å få elever gjennom», sier Jambak.

Men han gir ikke Spetalen rett i at forslaget åpner for B-fagbrev eller -svennebrev.

– De skal gjennom den samme prøvenemnda som alle andre. Men det fordrer selvsagt at man ruster både skolene og lærerne til å møte disse elevene, sier Jambak.

Han mener dette stiller krav til faglærere, utstyrssituasjonen og lokaler.

– Dessuten må de kunne ha praksis med oppfølging, sier Jambak.

UTFORDRENDE Jambak er enig i at det kan oppstå utfordringer i at lærerorganisasjoner, fylker og staten har et ønske om at flest mulig gjennomfører vg3 i skole.

– Men fagbrev i skole skal gå over to år, altså vg3 og vg4. Og det er vel ikke tenkt som et søkbart tilbud, men som et tilbud til de som ikke får læreplass. Samfunnet må tilby disse elevene noe bedre enn vi klarer i dag.

Advarselen om at det kan bli et ønske om at flere skal gjennomføre vg3 i skolen fordi det er billigere og lettere å administrere, mener Jambak er en god innvending. Han sier Utdanningsforbundet vil jobbe for at tilbudet skal bli et godt alternativ, men at det må investeres.

UTDANNING VIKTIGST – Det jeg er mest redd for, er at intensjonene til regjeringen vil legge et press på skolene til å uteksaminere så mange elever som mulig, uten at det følger med ressurser til fylkene og reelle muligheter til å følge opp faglig. Da blir det til slutt læreren som står igjen med det siste ansvaret. Hva er viktigst for samfunnet? Fullføring eller en god utdanning? Stortingsmeldingen går i retning av det første, og det mener jeg er problematisk, sier Jambak.

Thom Jambak, sentralstyremedlem i Utdanningsforbundet, deltar i Stortingets høring om fullføringsreformen.

Foto: Skjermdump.

Opplæringskontor i Innlandet:

– Voksne er ettertraktet som fagarbeidere

TOLGA Sykepleier Mari Skogstad Østgård (41) skal bli elektriker. – Voksne som vil ta fagbrev, er ettertraktet i bransjen, fastslår Opplæringskontoret for elektrofag i Hedmark.

TEKST OG BILDER **HARALD VINGELSGAARD**

Vi møter Mari Skogstad Østgård mens hun monterer stikkontakter og nye kurser i sikringsskapet i en hytte i Hodalen nord i Innlandet fylke. Målet hennes er å ta fagbrev som elektriker.

– Jeg har fått jobb som hjelpearbeider i firmaet Eltron. Jeg tar teorien mens jeg arbeider i til sammen over fire år.

IKKE PÅ VANLIG SKOLE Hun går ikke på videregående skole, men får undervisning via Opplæringskontoret for elektrofag i Hedmark. Hun er med på samlinger og studerer selv.

– Jeg er topp motivert, sier Mari Skogstad Østgård før hun hjelper til med å montere kurser i et sikringsskap.

Mens hun arbeider, ringer vi opplæringskontoret.

– Voksne lærlinger er ettertraktet i bransjen. Det er også voksne hjelpearbeidere som er bestemt på å ta fagbrev, sier Eirik Borgen som er daglig leder i Opplæringskontoret for elektrofag i Hedmark.

– Dette er folk som virkelig har tenkt igjennom hva de skal bli. De blir flinke fagfolk og stabil arbeidskraft.

Mari Skogstad Østgård skruer fast en skrue i sikringsskapet.

Bedriften får ofte beholde dem etter at de er ferdig utdannet, sier han.

VELGE TIDLIGERE Ungdom må ta et valg tidligere enn de voksne, allerede når de bare er 16–17–18. Det kan være vanskelig.

– Mange oppdager at de har valgt

feil yrke når de har tatt fagbrev som elektriker i ung alder. Noen av disse tar videre utdanning, andre skifter yrke. Det er stor gjennomtrekk, sier Borgen.

Våren 2021 hadde Hedmark 130 lærlinger som skulle bli elektriker. Blant disse var det åtte voksne. I tillegg kommer Mari og andre hjelpearbeidere.

Her er det problemer
med en varmeovn inne i
badstuen på hytta.

Noen av disse er sykepleiere som Mari, andre er tømrere eller utdannet i andre fag.

– Det er lett å få arbeid som elektriker. Dette er et sikkert yrke. Men det er vanskelig for voksne å begynne med lærlinglønn. Lærlinglønnen første halvår er om lag 82 kroner i timen. Voksne er avhengige av bedre lønn. Hjelpesarbeiderlønn er mellom 180 og 190 kroner i timen, fastslår Borgen.

ABSOLUTT KRAV OM PRAKSIS Den som har vært sykepleier, får fratrekk for studiespesialisering, ikke noe annet.

Alle som skal bli elektriker, må ha 2 ½ års praksis, dette kravet er absolutt.

Opplæringskontoret for elektrofag i Hedmark kjører teorien selv for hjelpearbeidere som skal ta fagbrev.

– Vi leier inn noen lærere fra elektrofag på videregående skole til en del av denne opplæringen, sier han.

Opplæringskontoret har tett samarbeid med videregående skole for opplæring av dem som er ordinære lærlinger. Og da snakker han om de som går vanlig studieløp, 2 år på skole og 2 ½ år som lærling i elektrofaget.

Vi takker for praten med Borgen. Mari Skogstad Østgård tar en kort pause.

MØTTE VEGGEN – *Hvorfor skiftet du yrke?*

– Jeg møtte veggen. Jeg måtte begynne med noe annet. Etter at jeg sluttet som sykepleier, forsøkte jeg resepsjonsfaget. Det var ikke noe for meg.

– En dag kom en elektriker fra Eltron hjem til meg for å gjøre en jobb, og han fortalte at deres firma hadde behov for folk. Da snakket jeg med dem, og dermed ble jeg hjelpearbeider.

– Jeg har ønsket å bli elektriker helt siden jeg måtte velge videregående utdanning etter grunnskolen. Men den gang var det liksom mer status å velge allmennfag enn å velge yrkesfag. Nå

Mari Skogstad Østgård monterer stikkontakt på veggen i en hytte – som hjelpearbeider i elektrikerfaget.

gleder jeg meg til å bli ferdig utdannet elektriker. Det er noe jeg virkelig har lyst til å bli.

– *Hvordan var det å arbeide i et kvinnedominert yrke som sykepleier, sammenlignet med det å være i et mannsdominert yrke som elektriker?*

– Jeg synes det er topp å arbeide blant menn. Er det noe mannfolka ikke er fornøyde med, sier de klart ifra. De er direkte. Jeg vet hvor jeg har dem, og hva de står for. Jeg skal ikke skjære alle over en kam, men mange kvinner er ikke så direkte, det var mer baksnakking der jeg arbeidet som sykepleier.

– *Hva kan du overføre fra sykepleierfaget til elektrikerfaget?*

– Det å arbeide systematisk, og kundebehandling. Arbeidet med pasienter er i prinsippet som å arbeide med kunder. Jeg arbeidet flere år i hjemmesykepleien og var rundt omkring i mange hjem. Som elektriker har jeg faktisk

vært hjemme hos de samme folkene.

– Jeg har fått noen skeive blikk. Hva gjør du her? De blir veldig overrasket, men tar godt imot meg, som vanlig.

Som sykepleier arbeidet hun både på sykehus og i hjemmesykepleien.

Da vi møtte henne på hytta, arbeidet hun under faglig ledelse av elektriker og elektroingeniør Harald Jordet hos Eltron.

– Det er veldig positivt med kvinner i vårt mannsdominerte yrke. Vi setter pris på våre kvinnelige elektrikere. De myker opp miljøet. De er strukturerte, og de lærer raskt, sier han.

Harald Jordet ber Mari om litt mer hjelp. Noen minutter senere er sikringsskapet ferdig. Dermed har de gjort alt de skal gjøre på hytta. Og arbeidsdagen er over. Mari Skogstad Østgård ser allerede fram til neste dag på jobben.

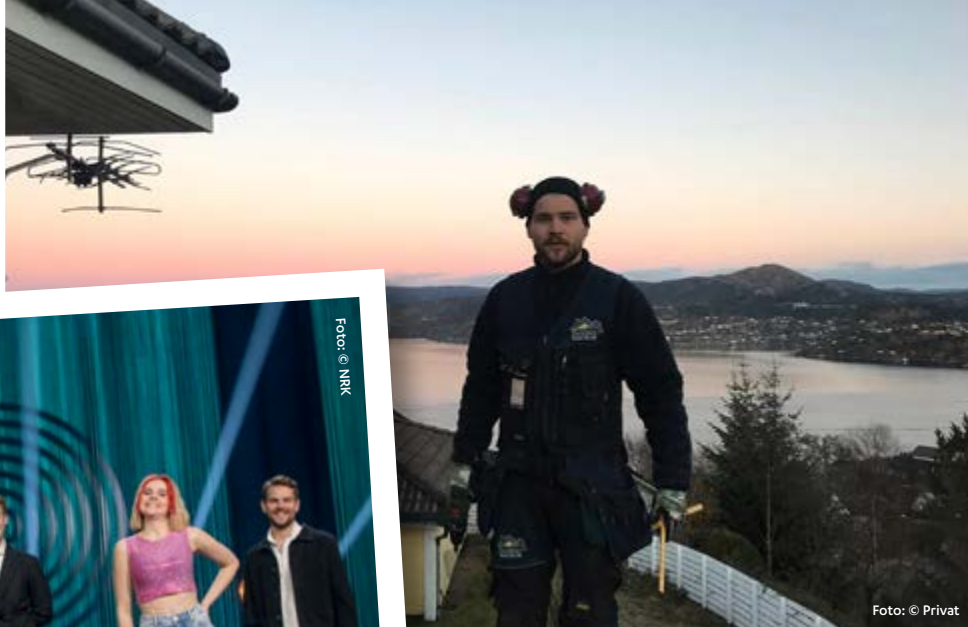

Foto: © NRK

Foto: © Privat

Endre Nordvik er vokst opp på gård og sier at interessen for det praktiske kom naturlig, på gård må du lære deg til å bli en praktiker, sier han. Foto: © Privat

Han er en av «De neste», men til daglig er han tømrer

BERGEN Vi så ham i TV-serien «De neste» der han tolket seks kjente artister. Nå er han tilbake i jobben som tømrer. Men han planlegger også plateutgivelse, denne gangen med norske tekster.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

Det ga mersmak å tolke blant annet Ingebjørg Bratlands «Bror».

– Den låten ble veldig personlig for meg. Jeg har jo fire brødre selv, sier Endre Nordvik til Yrke.

Han var med i TV-serien fordi han i flere år har vært musiker, både på egen hånd og i bandet til blant andre kjente musikere som Kurt Nilsen. Han er både vokalist og gitarist. Og som soloartist er det innenfor americana og country-musikk han markerer seg.

GÅRDSGUTT Vi ringer ham akkurat da han er ferdig på jobb. Selv om vi nettopp har sett ham i TV-ruta, er «De neste» et tilbakelagt kapittel for 28-åringen, som er oppvokst på en gård på Sotra, vest for Bergen.

– Jeg jobber mye med forsikrings-saker nå, det går en del i vannskader, sier han, som forteller at han ikke har valgt en helt tradisjonell vei til tømrerfaget. Etter å ha gjort mye forskjellig i flere år valgte han å begynne å jobbe for et tømrerfirma drevet av faren til en bestekamerat. Der har han nå vært lærling, og han skal ta fagprø-

ven som voksenlærling i mai måned.

– Det synes jeg har fungert veldig fint. Jeg har gått på Laksevåg videregående en dag i uka for å få tatt tømrerfaget. Opplæringen har vært intensiv, og vi har hatt flinke lærere og har vært en fin voksenklasse. Det har vært veldig greit å ha jevnaldrende folk i klassen, og ikke bare 15–16-åringer, forteller han.

GANSKE FRITT YRKE Han mener tømreryrket godt kan kombineres med et artistliv.

– I hvert fall hvis du har en arbeidsgiver som har forståelse for at du trenger fri av og til, sier han.

Selv har han holdt på med musikk siden ungdomsskolen. Og han beskriver det som at han på en måte alltid har hatt to jobber.

– Jeg mener det er fullt mulig å kombinere en slik vanlig jobb med en jobb som musiker, i hvert fall hvis du er åpen om at dette er noe du ønsker, helt fra starten av. Når jeg får spillejobber, ber jeg om fri, og det ordner seg, sier han, som forklarer at han alltid har valgt å

jobbe for noen han kjenner, nettopp for å ha friheten.

– *Så du bruker ikke ferier og helger på å spille og jobber vanlig jobb ellers?*

– Jo, veldig mange av spillejobbene er jo i helger. Men når jeg trenger fri ellers, får fri uten lønn. Jeg trenger ikke bruke feriedagene mine på dette, nei, sier han.

GLAD I JOBBEN Sotraværingen sier han er veldig glad i å stå på scenen og spille for folk, og at få ting slår det å være frontmann i et band og nå publikum.

– Men jeg er også veldig glad i tømrerjobben. Det er også et veldig kreativt yrke, sier han.

– *Men drømmer du om en gang å kunne leve av musikken? Er det planen?*

– Det har jeg forsøkt. Jeg prøvde det i to år, men det gikk for min del ikke. Det var en kombinasjon av at det er for lite inntekt i spillingen, og at jeg er veldig glad i å jobbe, sier han.

– Jeg opplever det som gøy å ha en jobb å gå til hver dag, og det er mye kreativitet i tømreryrket, du må lage en ny løsning på hver ny jobb du kommer

Endre Nordvik beskriver deltakelsen i TV-serien «De neste» som spennende og nyttig. Her er han på scenen i Bergen. Foto: Jarle H. Moe / NTB

til. Ingenting er helt likt i dette faget, sier han.

– *Så du sammenligner litt tømreryrket med jobben som musiker?*

– Ja, jeg vil jo imponere både på scenen og som tømrer. Du kan ikke gå fra en tømrerjobb og tenke at du har gjort en dårlig jobb. Og på scenen synger du, og også der gjelder det å prestere. Det blir litt likt, og jeg bruker kreativiteten min begge steder, sier han.

BYGGE SEG OPP Han ble spurt om å være i NRK-serien «De neste» i midten av desember i fjor.

– Jeg har jobbet med musikkkarrieren min i mange år. Dette er et yrke hvor du må bygge deg opp fra bunnen av. Jeg har kanskje gått litt under radaren i mange år, men stått på hele tiden, og blant annet vært med på turne med Kurt Nilsen og også spilt mye både med band og som soloartist.

Samtidig med musikken har han hele tiden gjort mye forskjellig.

– Jeg begynte på studiespesialisering på videregående og hadde musikk, men så sluttet jeg, jeg var lei skole. Da tok jeg meg et friår og var i Brasil, der

jobbet jeg på et barnehjem. Året etter var jeg i militæret. Da jeg kom hjem, gjorde jeg ferdig videregående – og så begynte jeg i jobb som hjelpearbeider i et anleggsfirma, der var jeg fire år. Men de var ikke lærebedrift – så jeg fikk ikke tatt fagbrev som anleggsarbeider. Og det var derfor jeg begynte i firmaet til faren til bestekameraten min, som lærling i tømrerfaget.

PLATE PÅ NORSK – *Du sier du kanskje gikk under radaren som musiker i mange år, er håpet nå å bli mer synlig etter å ha vært med på «De neste»?*

– Ja, det er klart, og det har jeg jo allerede merket også. Jeg har fått flere bestillinger på spillejobber til høsten og til julebordsesongen, sier Endre Nordvik.

– *Og du regner med det går bra, med hensyn til smittevernregler?*

– Ja, det håper jeg. Men sommeren tror jeg dessverre forsvinner. Dessverre virker det ikke som om det åpner nok opp til store konserter denne sommeren.

Han sier han føler med musikerkolleger som bare lever av musikken.

– Det har vært godt å ha en vanlig jobb å gå til i denne tiden.

– *Dere har ikke manglet oppdrag?*

– Nei, det skal være sikkert. I denne tiden har folk virkelig villet pusse opp, sier han.

På musikkfronten jobber han nå med en plate til.

– Så får vi se om folk vil høre på det. Det ga mersmak å synge på norsk i tv-produksjonen. Det har jeg aldri gjort før. Så nå har jeg begynt å skrive tekster på norsk, sier han.

– *Er det annerledes enn å skrive på engelsk?*

– Du kan skjule deg litt mer bak ordene på engelsk, men på norsk, da sier du det akkurat som det er, sier Endre, som beskriver seg selv som en ganske følsom type.

– *Hva handler tekstene dine om?*

– Det blir jo mye føleri og kjærlighet. Jeg skal i studio og spille inn neste uke. Vi får se, sier han.

– *Blir det noen tekster som knytter seg til jobben som tømrer?*

– Nei, jeg har ikke det foreløpig. Men jeg er jo veldig glad i Bruce Springsteen – og han skriver jo om gutta på gulvet og arbeidermiljøet – jeg har fått mye ut av låtene hans, jeg kan relatere meg veldig til dem. Men jeg hører heller på han, enn å skrive de låtene selv, sier tømrerlærlingen.

– *Blir det noe tid til å snekre på egne prosjekt?*

– Ja, jeg tok over en leilighet 1. februar, som jeg har pusset opp. Jeg har bare to kjøkkenfronter igjen, så er jeg ferdig. Det sitter alltid litt langt inne å bli ferdig med det helt siste. Nå har jeg dem i bilen, og da er det viktig at jeg sier til folk at jeg er helt ferdig med kjøkkenet, så må jeg bare få smelt dem opp før jeg får besøk. Så det blir ferdig, sier han som gjerne jobber 12–13-timers dager med snekring, spilling og oppussing hjemme.

– *Du er ikke så glad i å slappe av?*

– Nei, jeg er ikke så flink til det. Jeg liker best å ha ting å gjøre. Å ha et prosjekt gående.

NYHET: EKSAMENSVEILEDER SALGSFAGET

ISBN 9788258406362

NYHET

MESTRE SKRIFTLIG EKSAMEN I SALGSFAGET

SALGSFAGET VG3 : Å LØSE SKRIFTLIG EKSAMEN 369,-

Salgsfaget vg3 : Å løse skriftlig eksamen gir deg kunnskap som bidrar til gode eksamensforberedelser og trygghet i eksamenssituasjonen.

Gir innsikt i:

- kompetansekrav i læreplanen
- kravene som stilles til de forskjellige karakterene
- hvordan eksamensoppgavene er oppbygd
- konkret oppgaveløsning

Passer for:

- praksiskandidater i salgsfaget
- lærlinger som skal ta fagprøven
- kursholdere, lærere og sensorer i salgsfaget

ISBN 9788258406188

Salgsfaget VG3
420,-

ISBN 9788258406263

Renhold grunnmoduler
520,-

ISBN 9788258406263

Renhold fagbrevmoduler
520,-

ISBN 9788258406300

Vekterarbeid
699,-

En sjelden fisk

Vi trenger flere hobbytrimmere fra arbeiderklassen på TV.

DEBATTARTIKKEL AV **MÍMIR KRISTJÁNSSON**.

sitter i kommunestyret i Stavanger for Rødt

Debattartikkelen ble først publisert på NRK ytring.

De siste ukene har Isak Dreyer (26) tatt Norge med storm. Den hardbarka fiskeren har knust crossfit-utøvere, personlige trenere og idrettsfolk ned i støvlene i NRK-suksessen «Norges tøffeste». Til tross for at Isak ikke engang visste hva treningsøvelsen burpee var for noe, har han vært totalt overlegen i så å si alle konkurranser. Eller for å si det med programleder Jørgine «Funkygine» Massa Vastrand: – Han har «pissa litt på alle som har stått på et treningssenter og pumpa jern».

Det er ingen tvil om at de andre deltakerne i konkurransen har vært bedre trent enn Isak, som etter eget utsagn bare er «en hobbytrimmer fra arbeiderklassen». Fiskeren er vel nesten den eneste av gutta som ikke har sixpack eller eightpack på magen å vise fram på TV. Når han likevel har vært så overlegen i «Norges tøffeste», skyldes det først og fremst det han har i hodet. «Isak er så smart, og jeg blir så irritert», sier en frustrert konkurrent i finaleprogrammet.

Fiskeren har kombinert en jernvilje utenom det vanlige med smartness og

teknikk. Der de andre har brukt livene sine på tredemølle, har Isak bak seg både jobb på sjøen og seks år i byggebransjen. Det er han som forstår at de 76 kilo tunge stokkene i finalen bør bæres på skuldrene, og ikke slepes langs bakken. Når deltakerne skal bygge en mur, er det selvfølgelig snekkeren som er best på løfteteknikker. Og i konkurranser der flere er på lag, lar de andre naturlig fiskeren være kaptein og dirigere.

Etter seieren i «Norges tøffeste» kommer det hundrevis av frierbrev til Bodø, der Isak bor. Hvorfor har så mange latt seg bergta av en enkel gutt fra sjøen? Jo, ganske enkelt fordi vi nesten aldri ser enkle gutter fra sjøen på TV lenger. Ikke snekkere heller, i grunnen. Eller helsefagarbeidere eller butikkansatte for den del. Forskningsprosjektet «Klass på TV» i vår naboland fant at arbeidsfolk bare tok opp fire prosent av tida på svenske TV-skjermer. Arbeidere i TV-ruta er med andre ord nesten like sjelden fugl som Venstre-folk.

Det er ingen grunn til å tro at det stiller seg annerledes i Norge. Nyhets-

Foto: Terje Bendibsy / NTB

dekningen domineres av høyt lønna og høyt utdanna folk. Og hvor ofte sitter det egentlig folk med fagbrev eller ufaglærte i stolen hos «Lindmo»? Unntaket har så langt vært realityserier som «Norges tøffeste». Men selv i realitysjangeren har profesjonelle kjendiser i økende grad overtatt for vanlige mennesker (her har jeg selv vært en del av problemet).

Dersom arbeiderklassen først er på TV, er det gjerne i kraft av alt annet enn jobben sin. Det unike med Isak Dreyer er ikke bare at han er fisker, men at NRK lar han få lov til å være fisker og bruke alt det han har lært som fisker, på TV i beste sendetid.

Når en gruppe ikke slipper til på skjermen, sier det noe om gruppas status. Den praktiske intelligensen Isak har briljert med på «Norges tøffeste», er for eksempel

ikke verdt særlig mye i det norske skolesystemet. Tvert imot har skolen vektlagt teoretisk intelligens som den avgjørende. Isaks smartness blir nesten ikke premiert med karakterer i det hele tatt før man har begynt på et yrkesfagsløp i nær voksen alder. Da er motivasjonen i bønn for mange allerede.

Når man leser aviser og ser TV, kan man få inntrykk av at arbeiderklassen ikke finnes, og at alle i Norge jobber med noe innen mediene. Men realiteten er at skravleklassen er liten, og arbeiderklassen er stor. Det finnes mange flere hobbytrimmere som Isak enn det finnes profesjonelle personlige trenere. Og som vi har sett denne våren, kan de godt være mye tøffere også.

Derfor trenger vi flere *working class heroes* på norske skjermer.

Datanerd blir portør

TRONDHEIM Adrian Drazkowski (20) har drømt om å bli portør i sju år. Nå er trønderen lærling på St. Olavs hospital i Trondheim og gleder seg til å gå på jobb hver dag.

TEKST **MERETE SILLESEN** BILDER **MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN**

Når Adrian skal frakte utstyr fra et sted til et annet, bruker han ofte sykehusets trehjuls sparkesykkel.

Adrian Drazkowski blir sett på som en datanerd av kompisene. Mange ble derfor overrasket da han ville satse på en jobb innen helsefag. Etter en samtale rundt middagsbordet hjemme i Trondheim for fem år siden, samt innhenting av en del informasjon, var ikke Adrian i tvil. Moren, som jobber i fylkeskommunen, kunne fortelle at portørfaget var blitt et eget yrkesfag, der man kan ta fagbrev som i andre yrkesfag. Adrian bestemte seg, det var pasientportør han ville bli. Veien dit har vært litt kronglete, men han gir seg ikke så lett, og sier at han skal stå med fagbrevet i hånden om to år.

BRILLER – Jeg har alltid klart meg bra på skolen, men på ungdomsskolen ble jeg litt lei. Jeg slet med å henge med i 8. og 9. klasse, forteller Adrian ærlig.

– Det var ikke særlig motiverende å gå på skolen når jeg følte at karakterene ikke sto til innsatsen jeg gjorde.

En sjekk hos optiker avslørte at Adrian har dårlig syn og trengte briller. Det endret det meste. Endelig slapp han å anstrenge seg så mye for å kunne se og lese hva som sto på tavlen.

Mona synes det er spennende å følge Adrians utvikling. Og Adrian setter stor pris på alltid å kunne spørre veilederen sin hvis det er noe han lurer på.

Adrian jobbet mot sitt bestemte mål, og motivasjonen steg. Skolen var ikke bare et slit, og han gikk ut av 10. klasse med gode karakterer.

TOK FIRE ÅR Adrian gikk første året på helse- og oppvekstfag og andre året på helsefagarbeider på Byåsen videregående i Trondheim. Undervisningen var interessant, og mange av medelevene ville bli helsefagarbeidere, sykepleiere og tannlegeassistenter. Selv søkte Adrian lærlingplass innen portørfaget etter disse to årene, men fikk ingen tilbud.

– Da bestemte jeg meg for et år med helse- og servicefag på Thora Storm skole. Her var jeg den eneste som ville bli pasientportør, og jeg hadde praksisperioden min på St. Olavs, sier Adrian.

– Det viste seg å være vanskeligere enn jeg trodde, å få praksisplass. Jeg fikk ikke napp nå heller, og det ble et år på helse, psykologi og velvære ved Kristiansand folkehøgskole. Der fikk jeg både gode venner og kunnskap om emner jeg ikke hadde vært borti før.

Adrian forteller at han var veldig spent da han igjen søkte lærlingplass. Uten dette ville han ikke kunne ta fagbrevet. Det finnes bare ett utdannelsesløp for å bli portør i Norge. Nå var det Adrians tur. Høsten 2020 begynte han som lærling på St. Olavs. Han har allerede vært innom flere avdelinger, og sier at han gleder seg til å gå på jobb hver dag. Adrian skryter av miljøet på sykehuset og er takknemlig for den gode opplæringen og oppfølgingen han får, på alle plan.

FORNØYD VEILEDER Mona Andreassen (55) begynte som portør i voksen alder. Hun forteller at det har skjedd mye med fagutdannelsen siden hun begynte for sju år siden. Mona har tatt både fagbrev som pasientportør (som privatist) og videreutdanning som vei-

leder. Hun er fagansvarlig portør ved St. Olavs hospital.

– Portørfaget er en interessant jobb, som ofte blir litt glemt når det snakkes om sykehusansatte. Vi skal ikke bare trille pasienter, vi har også en rekke støttefunksjoner når det gjelder observasjon og øyeblikkelig hjelp, sier Mona.

– Cirka halvparten av portørlærlingene ønsker påbygg, og vil utdanne seg videre innen helse. Resten ønsker kanskje å være portør hele livet, og portører er noe alle sykehus trenger.

Mona forteller at det var i 2015 portøryrket ble et fag i den videregående skolen. Hittil har de ved St. Olavs utdannet tre sett portører, alle med meget godt bestått som resultat. Alle norske sykehus har forsøkt å samarbeide om utdannelsesløpet, men sykehusene drives forskjellig, så noen ulikheter vil det alltid være. På St. Olavs har de nå to førsteårs og to andreårs lærlinger. Med 40 årsverk innen portøryrket har de ikke kapasitet til mer. Heller ikke med utsikten til å kunne tilby jobb etter avlagt fagprøve.

– Vi vil at lærlingene skal følges opp på best mulig måte hele veien, og at de skal klare å forstå og tyde målene vi har underveis. I løpet av lærlingtiden har de ulike prøver, der målene er flettet inn. De gir oss en pekepinn på hva som virkelig sitter hos lærlingene våre, sier Mona.

– Det holder ikke bare å være sterk i kroppen, lærlingene må være modne i hodet også, derfor blir det kanskje avslag på dem som søker i 17–18-årsalderen. Adrian er en nysgjerrig og ivrig lærling, som gjør en veldig god jobb hos oss. Men han trengte nok å nærme seg 20-årene før han startet.

Mona sier at det å ha lærlinger i bedriften tilfører mye positivitet. Det faglige nivået påvirkes når lærlingene skal fordype seg i faget. Arbeidsmiljøet påvirkes, det er lærlingene som er fremtiden.

Mye av en portørs jobb er å transportere pasienter. Mange ligger i sengen, og Adrian er nøye med å gi dem en trygg og behagelig forflytning.

HODE OG KROPP – Det jeg gjør mest, er å transportere pasienter inne på sykehuset. Mange ligger i sengen, andre trilles i rullestol, og noen går selv. Uansett skal vi portører transportere og forflytte pasienter på en profesjonell, trygg og sikker måte, sier Adrian.

– Vi må også observere og rapportere om det skjer noe med pasientens tilstand under transporten. Og vi må vite hva som skal gjøres hvis en akutt tilstand oppstår.

Adrian forteller at han lar det være opp til pasientene om de vil snakke under transporten, eller om de vil være stille. Uansett informerer han om hvor de er, og hvor de skal, for å trygge pasienten. Han gjør transporten så smidig og

behagelig som mulig for pasienten, som kanskje vil få større smerter av uvøren sengekjøring med dunking borti ting.

For Adrian er kombinasjonen med å få brukt kroppen til fysisk arbeid og det mentale med å lese pasientens behov en fin utfordring og en måte han liker å jobbe på.

– Siden ingen pasienter er like, og hver transport er viktig for den det gjelder, føles jobben svært meningsfull. Jeg liker å kunne bruke både hode og kropp for å skape en så behagelig transport som mulig for pasienten. Mange er urolige og skal kanskje gjennom undersøkelser de gruer seg til, og jeg gjør mitt beste for at pasienten skal føle seg trygg, sier Adrian.

– Men vi transporterer også andre ting, som utstyr, medikamenter og blod, da bruker vi ofte sparkesykkel. Vi tar imot pasienter fra legehelikopter, og vi henter og leverer pasienter hjemme hos dem med St. Olavs egne hvite biler. I tillegg er vi portører en del av stanseteamet på sykehuset. Jeg setter stor pris på variasjonen denne jobben medfører.

VARIASJON For Adrian er det perfekt å jobbe turnus. Dagvaktene starter klokka 07.00, og det er deilig å kunne gjøre andre ting, eller bare sove lenge, når han har kveldsvakt. Han jobber også hver tredje helg, noe som gir ham fri noen ukedager. Når han har lært mer, vil Adrian også få gå enkelte nattevakter.

– Jeg er svært interessert i data og teknologi, og de fleste regnet vel med at jeg ville satse på en utdanning innen IT. Men jeg hadde aldri klart en stillesittende kontorjobb, sier Adrian, som ikke angrer et sekund på utdanningen han har valgt. Tvert imot ser han frem til å kunne jobbe som pasientportør hvor som helst i landet.

– Teknologi er en hobby. Hadde det også vært jobb, er jeg redd jeg ville isolert meg.

Adrian forteller at han har lært spesielt mye om hygiene- og smitteverntiltak. Det er alltid nødvendig, men nå under koronapandemien har de lagt ekstra vekt på disse rutinene, og Adrian sier det er viktig å trygge pasientene også her. Mange er redde for å bli smittet.

– Jeg har interessante arbeidsdager der jeg stadig lærer noe nytt, og jeg føler meg godt ivaretatt og fulgt opp på St. Olavs, sier Adrian smilende.

– Og når jeg attpåtil får lønn og har muligheten til å bo hjemme, kunne det faktisk ikke blitt bedre.

Takeaway-maten til lærlingene er øyeblikkelig klar for henting. Det er fra venstre Piotr Duchnowski, Aphiwit Goff Nurod, daglig leder for Brasserie Blanche Are Nordtvedt, Angel Akselsen og Aleksander Sandvold.

ibericokjaker med
gulrotcrème og stekt
kål noicette

Bouef Bourguignon
med potetpuré

valrhona
sjokolademousse
med pasjonsfrukt

På menyen uka da Yrke var på besøk.

Lærlingene på Brasserie Blanche lager restaurantmat som folk kan hente selv

OSLO Lukten av stekte ibericokjaker og utsøkt sjokolade fyller kjøkkenet, selv om restauranten er koronastengt, og det ikke er lov å ha gjester. De fire lærlingene på Brasserie Blanche perfektionerer seg, og den utsøkte maten de lager, selges som takeaway.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Restaurantbransjen i Oslo har vært hardt rammet av nedstenging under pandemien. Dette har også gått ut over lærlingene, som i lange perioder har måttet holde seg hjemme.

– Vi er inne i en beintøff periode, selv om få land i verden har så gode støtteordninger som Norge, sier Are Nordtvedt, som er daglig leder på Brasserie Blanche. Her er det dette året to

førsteårslærlinger og to andreårslærlinger. De sistnevnte rykker stadig nærmere fagprøven, som etter planen skal gjennomføres til sommeren, og da må kunnskapen og ferdighetene være i orden. Nå får kvartetten mulighet til å jobbe med ting de trenger å øve på for å være best mulig rustet.

– Jeg måtte få dem i sving igjen, så de kommer seg videre, sier restaurantlederen.

Løsningen ble å la det velrenom-

merte brasseriet tilby takeawaymat i gourmetklassen. Tre dager i uken ble satt av, og de siste forberedelsene og utleveringen skjer på fredager. Det er to hovedretter å velge mellom, pluss en dessert, for dem som vil slippe å lage mat selv, og restauranten har holdt tilbudet i gang i over en måned.

KLASSISK FRANSK Restaurantens kjennetegn er at den serverer klassisk, fransk mat av gode råvarer. Murbygningen den

Lærlingen Aphiwit Goff Nurod er glad for å kunne levere mat fra fredagens meny til Kjersti Östman, og hun gleder seg til å kunne nyte måltidet hjemme.

holder til i, var opprinnelig en stall, og gitteret foran de små vinduene vitner om at det har vært tukthus her også.

– Det er 200 som har bestilt mat i dag. Vi har så mange lojale stamgjester som vil oss vel, og det er også noen andre som finner veien innom, sier Are Nordtved, som selv er permittert, sammen med resten av de ansatte.

– Det er lærlingene som styrer dette, og ordningen er utelukkende for dem. De må stå opp og komme hit for å lage mat tre dager i uken. Et pluss er også at de har det sosialt sammen. Jeg er her i tilfelle det er noe de er usikre på og vil spørre om. Samtidig holder jeg god kontakt med lærlingene, og det er hyggelig.

– *Hvordan er du som leder?*

Etter to sekunders betenkningstid kommer det klart og tydelig:

– Streng!

Når vi spør lærlingene, får vi det samme svaret, med en lite tilføyelse:

– Vi skjønner hvorfor. For at vi skal bli best mulig.

LAGET MIDDAG TIL FAMILIEN På restaurantkjøkkenet er lærlingene Piotr Duchnowski, Aphiwit Goff Nurod, Angel Akselsen og Aleksander Sandvold i full sving. Alle fire har den første delen av utdanningen sin fra Etterstad videregående skole i Oslo. Det er like før de første kundene kommer for å hente mat, og radene med takeawayformer fylles opp. Det skal se lekkert ut, og da må du være stø på hånden.

– Det blir for lite dessert, så vi må lage en runde til med sjokolademousse, forklarer lærlingene.

Bestillingene tikker inn på telefonen, og det er bare å snu seg rundt. Eggeplommer, sukkerlake, en kilo sjokolade ...

Ingrediensene kommer fram i en fart, men selve prosessen må ta den tiden den tar. Guttene presiserer at stresset er betydelig lavere nå enn når restauranten er fylt med forventningsfulle gjester.

Alle lærlingene bor hjemme, noe som har vært greit for økonomien i

denne tøffe tiden med dagpenger. En del av leksene de har fått, har vært å lage middag til familien fire dager i uken.

– Da må de ta bilder, så jeg får se, sier restaurantleder Are Nordtvedt.

– *Hvordan har reaksjonen vært hjemme hos dere?*

– Familien min er litt kresen, men de har sagt at det meste er godt, sier Angel Akselsen.

– Og alt trenger ikke være dyrt. Vi har for eksempel laget fransk løksuppe, fortsetter Aleksander Sandvold. Han understreker at det er mye bedre å være på jobb enn å spille dataspill hjemme. Hans personlige favoritt privat er lasagne, laget fra bunnen, med egen pasta.

Mat gjør folk glade, er Piotr Duchnowskis erfaring. Han har en drøm om å ha sin egen restaurant en dag.

For Aphiwit Goff Nurod er det i første rekke viktig å lære så mye som mulig, og han tar gjerne turen til Frankrike for å bli enda bedre.

– Så får jeg se om jeg blir restaurant-sjef en gang.

For andreaarslærlingene er det snart tid for å søke jobb som kokk, men dette er ikke så enkelt nå i koronatider.

GLADE FOR TILBUDET På kjøkkenet helles sausen forsiktig over kjøttet i aluminiumsbegrene, og papplokkene settes på plass. Rett over klokken tolv kommer de første kundene for å hente sine bestillinger, og så går det slag i slag utover dagen. Det er satt av et langt tidsrom for at det ikke skal danne seg kø.

– Vi har hatt lyst til å prøve dette tilbudet, og nå hadde vi muligheten, sier Kjersti Östman. Hun får raskt og effektivt den maten hun har bestilt, og det er ingen tvil om at hun smiler bak munnbindet.

– Nå gleder vi oss.

– Det kjennes meningsfylt å komme og kjøpe mat her, er kommentaren fra neste kunde, som til vanlig er stamgjest i restauranten.

Lærling Malene Dahl sammen med
kjøkkensjef Kasper Løkke Larsen.

Pandemien tvang skolen og læreplassen til å tenke nytt

VESTBY Elevene blir kokker med studiekompetanse. Men da koronaen rammet landet, måtte Vestby videregående og lærebedriften i Oslo tenke nytt.

TEKST MERETE SILLESEN OG WENCHE SCHJØNBERG BILDER MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN

Malene Dahl (18) og Magnus Hansen (18) har vært permittert fra sine lærlingplasser i Kreativ Catering i Oslo siden september 2020. De ser likevel positivt på fremtiden og gleder seg til hver arbeidsdag når de hentes inn når cateringselskapet får oppdrag.

– Vi håper bare vi lærer nok, så vi slipper å gå et ekstra år på grunn av den langvarige permitteringen, sier Magnus Hansen bekymret.

– Slik det ser ut nå, trenger dere ikke det. Dere lærer alt dere skal, beroliger Kasper Løkke-Larsen som er kjøkkensjef, og som har hovedansvaret for lærlingene.

I ti år har han og Kreativ Catering tatt inn lærlinger blant annet fra restaurant- og matfag på Vestby videregående skole, de siste årene fra RM YSK. Kort fortalt er dette et tilbud der elevene både tar yrkes- og studiekompetanse. Men påbygg er bygd inn i de fire årene med skole- og læretid.

– Hos oss kan dermed elevene fullføre et femårig utdanningsløp over fire år, sier avdelingsleder for restaurant- og matfag ved Vestby videregående skole Line Riisnæs til Yrke.

LÆRLING ANDRE ÅRET På YSK begynner elevene læretiden allerede på

vg2, de har flere fellesfag og lengre skoleår, blant annet har de praksis i de fleste av skolens ferier.

Da pandemien rammet med nedstengning i mars i fjor, ble også kjøkkenet hos Kreativ Catering stengt ned.

– Siden har vi rullert på hvem vi tar inn når vi har oppdrag, slik at alle får litt praksis og holder seg varme på kjøkkenet. Det er flinke folk, så det er viktig å holde på dem, sier kjøkkensjef Løkke-Larsen.

Line Riisnæs sier at også skolen har måttet tenke nytt.

– Vi har forsøkt å få til mest mulig skole nå når de ikke har kunnet være på læreplassen. For eksempel har vi kjørt all undervisning i historie fra påske og fram mot sommeren. Dermed må de ikke inn på skolen for å ta historie neste år, men får være på læreplassen nesten hele tiden når alt forhåpentlig er åpent igjen, sier Line Riisnæs.

DET SPRUTER IKKE – *Hvordan organiserte dere dette?*

– Vi fikk lov av Viken fylkeskommune og fant en historielærer og ryddet plass til historieundervisning på timeplanen. Det var en lærer som tok opp spørsmålet om vi ikke kunne gjøre det sånn. Vi ser jo at det ikke ak-

kurat spruter av ungdommene når vi nå stadig sier til dem at vi må ta 14 dager i slengen, og at vi ikke vet om det åpner igjen eller ikke, og alt er usikkert.

Risnes mener YSK-tilbudet tiltrekker seg ungdom som kanskje ikke hadde valgt yrkesfag om de ikke samtidig fikk tatt studiekompetanse.

– Med dette tilbudet mener vi at de blir i bransjen, og det gir en trygghet i at de får studiekompetanse, for det har mor sagt hjemme at de bør ta, sier hun og ler litt.

FAKTA OM YSK-MODELLEN

- På vg1 har YSK-elevene flere fellesfag enn resten av elevene på vg1 restaurant- og matfag.
- På vg2 er YSK-elevene i perioder utplassert i bedrift med mål om læreplass. Praksisperiodene trekkes fra læretiden etter vg2.
- På vg3 har YSK-elevene status som lærling og er mest i bedrift, forutsatt at de har fått lærekontrakt. I tillegg er elevene på skolen to dager i uka og har da fagene norsk og internasjonal engelsk.
- I løpet av vg4 skal elevene opp til avsluttende fagprøve og er på skolen en dag i uka og har faget historie.

Mens Magnus skjærer opp laks, steller Malene med grønnsakene. Hvert måltid skal ha riktig sammensetning, i tillegg til at det skal lukte og smake godt samt se innbydende og delikat ut.

Før hun fortsetter:

– Men behovet for studiekompetanse er ikke noe vi bare skal kimse av. Mange av disse skal en dag bli ledere, og for eksempel gå Norsk hotellhøgskole, og da må de ha studiekompetanse, sier hun.

Hun tror også at dette fagløpet gir ungdommene litt bedre tid til å bli i yrket når de har tatt fagbrevet.

– De har jo da allerede skaffet seg studiekompetanse, og trenger ikke å bli så opptatt av at de må ta påbygg. De får bedre tid, rett og slett, og kan bli gode rollemodeller. Vi trenger de gode kloke hodene og de gode kloke hendene, sier hun som mener at YSK kan bidra til økt rekruttering til faget.

SKOLE OG PRAKSIS HÅND I HÅND To av elevene som har valgt YSK, er altså Malene Dahl og Magnus Hansen. De er nå inne i sitt tredje år, og de skulle egentlig vært mest i bedrift. Men på grunn av nedstengingen har både skolen og lærebedriften måttet gjøre om på det vanlige opplegget sitt.

Nå jobber de to i bedriften på ti-

mebasis ved behov. De bor hjemme, får lønn og slipper studielån. Men koronapandemien har gjort det siste året annerledes enn forventet. Malene og Magnus har vært permittert siden september 2020, og er fortsatt permittert da Yrke er på besøk i mars 2021.

Tommy Østhagen startet Kreativ Catering i 2003. Han er kokk, forfatter, altnuligmann, eier og styreleder i bedriften. Han skryter av lærlingene, som tar utfordringer på strak arm.

– For å bli en god kokk må man være nysgjerrig og like å glede andre. Dessuten må man elske å lage mat. Det gjør Malene, Magnus og de fire andre lærlingene vi har, sier Tommy Østhagen.

– Selvsagt fikk vi sjokk her 12. mars i fjor. Det ble kaos i ett døgn. Vi omstilte oss svært raskt for å møte den nye situasjonen, blant annet ved å senke minimumsantallet vi lager mat til. Nå kan to personer bestille mat hjem på døra. Vi videreførte også et tilbud der vi kommer hjem til folk og lager restaurantmat, og vi gjennomførte blant annet digitale jule-

bord. Da kjørte vi rundt med mat til kanskje 200 ansatte i en bedrift. Alle satt hjemme, eller noen få var samlet, og de hadde felles julebord gjennom digitale medier. Det gjelder å være løsningsorientert.

Tommy Østhagen smiler og sier han er helt sikker på at bransjen vil ta seg opp, til og med gå bedre enn før. Selv om bedriften gikk med underskudd i fjor, har de klart seg takket være støtteordninger, lån i banken og kapital fra tidligere overskuddsår. Mange har fått øynene opp for catering, og så fort det er mulig, tror Tommy at folk vil satse på firmafester og andre sosiale arrangementer, i tillegg til bryllup og konfirmasjoner. Da trenger de mat, og catering er den mest lettvinnte løsningen.

– Selv medlemmene i Hells Angels kommer til å gi hverandre en klem når Norge åpner igjen, sier han smilende.

MATINTERESSERTE Malene bor i Vestby og Magnus i Son. De kommer begge fra matinteresserte familier. De tar tog og buss til skolen.

– I dag begynte vi klokka åtte, da sto jeg opp klokka halv seks. Jeg er hjemme cirka halv sju. Og i kveld må jeg legge meg tidlig, jeg begynner å jobbe klokka sju i morgen, sier Malene.

Kasper Løkke-Larsen er kjøkkensjef med hovedansvaret for lærlingene. Han sier at de dagene de har jobb til lærlingene, ruller de på hvem som får jobb. I normale tider er det 30 som arbeider på kjøkkenet, nå er det to pluss timebetalte ved behov. Kasper fullroser lærlingene.

– Vi trenger ikke å lære dem å jobbe, det kan de. Vi kan begynne å lære dem å lage mat med en gang, sier han.

– Dermed blir det en vinn-vinn-situasjon både for lærlingene og for bedriften.

Magnus forteller at han egentlig er glad i å sove lenge, men at det er en fin vane å komme seg opp om morgenen.

MYE SOVING OG SPILLING Bortsett fra på vg1 har lærlingene hatt utplassering/ lærlingplass under hele løpet. Hadde alt vært normalt nå på vg3, hadde de vært to dager på skolen og tre dager på Kreativ Catering. Både Malene og Magnus forteller at permitteringen fra jobb og i tillegg en del hjemmeskole påvirker dem veldig.

– Det har blitt mye soving og spilling, sier Magnus ærlig.

– Jeg blir litt tiltaksløs når jeg ikke skal gå på skole og jobb. Jeg kunne ikke tenke meg en stillesittende jobb, det er derfor jeg valgte restaurant- og matfag YSK.

Så smiler han stort.

– Jeg har nettopp tatt lappen og har blitt brukt mye som sjåfør i jobbsammenheng. Etter å ha kjørt med varebil åtte timer om dagen på kryss og tvers i Oslo, har jeg fått mer erfaring enn jeg ellers ville ha fått på flere år, sier han.

Kasper Løkke-Larsen legger til at bedriften tenker kreativt, og at dette er en fin måte å gi Magnus mer jobb og lønn, samtidig som bedriften får varene ut til kundene.

– Jeg står vanligvis tidlig opp, enten jeg har fri eller ikke. Men etter at jeg brakk beinet på en løpetur i skogen, ble det mye soving og spilling på meg også, sier Malene.

Hun er ofte den som lager mat til foreldre og lillesøster, noe de setter stor pris på. Malene tenker på restaurant- og matfag YSK som en grunnutdanning, senere har hun lyst til å jobbe med barn.

– Men mat er noe alle trenger, så det er uansett greit å kunne lage god og næringsrik mat, sier hun. Magnus nikker samtykkende.

Det beste hun selv vet å spise, er biff med bearnéssaus, mens Magnus foretrekker pizza med biff.

– Vi leverer faktisk god hverdagsmat til flere barnehager, legger Kasper til.

– Totalomsetningen vår har falt med 95 prosent, så det gjelder å ta godt vare på de kundene vi fremdeles har.

Og smittevernet tar vi selvfølgelig på dypeste alvor.

FÅR JOBBE SELVSTENDIG Munnbind, sprit, hansker, vasking, avstand – alt har blitt en vane gjennom det siste året. Allikevel er arbeidsdagen spennende for Malene og Magnus. De forteller at de får jobbe selvstendig, men alltid kan spørre Kasper hvis de lurar på noe.

– Første gang jeg skulle lage en marinade, brukte jeg ingredienser jeg aldri hadde hørt om før, sier Malene og ler.

– Vi må hele tiden passe på hvilke allergener de ulike rettene inneholder. Enkelte ganger får vi bestillinger fra folk som nesten ikke tåler noen ting, det er vel den største utfordringen vi har her, sier Magnus.

– Vi må jo finne på noe lekkert til disse menneskene også.

Kasper forteller at de vanligvis får bestillingene dagen før, og rekker på denne måten å informere lærlingene.

– I morgen har vi bestilling på 300 sandwicher som skal leveres klokka 10.00, forteller Malene.

– Først må vi bake, så smøre, hver sandwich må pakkes separat, og vi må sette på merkelapper om innhold og allergener. Da gjelder det å holde tunga rett i munnen.

– Kanskje jeg får jobben med å levere dem, sier Magnus. Det har han ikke noe imot.

ANGRER IKKE Selv om covid-19 har endret mye, er Malene og Magnus svært fornøyde med valget de gjorde for tre år siden.

– Vi lærer mye kult og får jobbe med en del råvarer vi kanskje ikke hadde blitt kjent med andre steder, sier Magnus.

Også lærlingene tror at cateringbransjen kommer til å vokse. Alle typer folk i hele Stor-Oslo bestiller mat, men de er gjerne en god del eldre enn Malene og Magnus.

– Det jeg synes er aller mest spen-

nende, er å komme hjem til folk og lage restaurantmat. Da treffer jeg hyggelige mennesker og får direkte tilbakemeldinger, sier Malene.

– Det er kanskje der og da jeg aller mest føler at maten jeg lager, er til glede for andre. Kasper er også flink til å gi tilbakemeldinger, men det er noe eget å få det *face to face* hos kunden.

Noe positivt har koronapandemien også ført med seg.

– Hadde vi ikke vært permittert så lenge, hadde det kanskje ikke vært like gjevt å få lov til å gå på jobb. Nå savner jeg jobben, og merker virkelig at jeg har lyst til å jobbe med mat, sier Malene.

– Det er også gøy med storproduksjon, det gir et perspektiv på hvor mye folk egentlig spiser, sier Magnus.

Lærlingene er enige om at uansett hva fremtiden bringer, har de et godt utgangspunkt både for videre utdanning og jobb.

Tommy Østhagen startet bedriften Kreativ Catering i 2003. Han omtaler seg selv som altnuligmann. Det er Tommy som eier bedriften, der han også er styreleder. Under koronapandemien har han vært nødt til å permittere nesten alle ansatte.

Marco Holts bygger etter sin egen tegning.

«En tømrer kan ikke utdannes digitalt»

RØDOVRE Tapt kunnskap hos elevene, men også nye måter å undervise på er noen av koronaerfaringene hos Next Uddannelse i danske Rødovre. Og ikke minst problemene med å overføre praktisk kunnskap via en skjerm.

TEKST **KRISTINA OLSSON** BILDER **DANIEL NILSSON**

– Det går ikke å lære hvordan man bygger et vindu, via en dataskjerm, sier lærer Hernan Bahamondes til Yrke.

Det bankes og hamres i verkstedet på Next Uddannelse i Rødovre utenfor København.

Dagens oppgave for tømrererelevne

i 2H er å bygge takstoler, en bærende takkonstruksjon, etter tegninger som elevene selv har laget på sine datamasjiner.

– Dette stemmer ikke, sier eleven Albert Elm, mens han bretter ut flere tegninger på sin arbeidsplass.

Læreren, Marianne Møller, tar på seg brillene og studerer målene.

– Det har blitt noe feil med utskriften. Jeg fikser noen nye, sier hun og fortsetter til en av de andre elevene.

For det er mange som har spørsmål og behøver hjelp denne dagen.

Læreren Marianne Møller underviser Albert Elm.

ANNENHVER DAG Elevene har vanligvis praksis og teori annenhver dag. Men etter at de begynte på det som kalles hovedløp 2, for noen uker siden, har de bare hatt en håndfull dager i verkstedet.

De er svært glade for å være tilbake både sammen med klassekameratene og med læreren. Men ikke minst for å slippe lange dager foran pc-skjermen.

– Mange av disse elevene har jo valgt denne utdanningen fordi de liker å være aktive og arbeide med hendene, sier Marianne Møller. Hun sier at perioden med nedstengning har vært vanskelig for en del.

Det faktumet at en del elever har hatt vanskelig for å få med seg undervisningen når den har skjedd digitalt, kjenner både læreren Marianne Møller og undervisningsleder Stephanie Halse til.

Marianne Møller har forsøkt å hjelpe elevene ved for eksempel å tilby dem at de kan ta sin digitale undervisning på skolen om de synes det er for vanskelig hjemme.

– Jeg hadde akkurat en samtale

med en elev som sliter hjemme. Han har problemer med å konsentrere seg fordi hans bror også får hjemmeundervisning. Derfor foreslo jeg at han kan komme hit, og at han kanskje også kan få med seg en klassekamerat, så blir de to, sier Marianne Møller, som selv ikke har jobbet på denne måten med fjernundervisning før våren 2020.

FLYTTET TEORIEN FRAM For de av elevene som har sagt klart fra om at de sliter med onlineundervisningen, så har Stephanie Halse forsøkt andre løsninger. Hun har blant annet skjovet litt på timeplanen, slik at de har utsatt en del av teorien de skulle ha vært igjennom.

Elevene har i periodene med nedstenging heller fått fortsette på sin praksisplass.

– Noen elever har sluttet. Dette har skjedd utelukkende i periodene hvor

Undervisningsleder Stephanie Halse.

Foto: Next

YRKESUTDANNING I DANMARK

I Danmark finnes det yrkesutdanninger og gymnasutdanninger som er praktisk rettet.

Det finnes 108 yrkesutdanninger i Danmark der man kombinerer teori, praktiske fag og lange perioder med betalt arbeidspraksis.

Elevene begynner med to 20 uker lange grunnkurs. Deretter flettes seks undervisningsforløp med arbeid på en praksisplass som elevene selv finner.

Lærlingutdanningen varer mellom 3,5 og 4 år, og avsluttes med en fagprøve.

Lærlingene får lønn i læretiden og også mens de tar de seks kursene etter grunnkursene. På den første delen av utdanningen – grunnkursene – kan elevene søke om studiestøtte.

EUX innebærer at elevene får en praktisk utdanning samtidig som de tar studiespesialisering (på dansk kalt gymnasiefag), med fag som dansk og matematikk. Deretter får elevene en studenteksamen, studiekompetanse, og kan søke seg inn på universitet og høyskole.

For mer informasjon se Utdanningsguiden, www.ug.dk

Her lærer Hernan Bahamondes Marie Unmack hvordan hun skal gå fram.

vi har hatt digital undervisning. For en del elever så fungerer ikke denne måten å lære på. Da henger de etter allerede i utgangspunktet, sier hun.

Samtidig har skolen dette året gjort det bedre på trivselsundersøkelsen som elevene har besvart, enn året før.

– Det føles bra, at elevene greier å se forbi korona og sette pris på arbeidet vi gjør, sier Halse.

ELEV TESTET POSITIVT Et stykke inn i bygningen, forbi tømmerutdanningen, ligger utdanningen for trevaresnekkere.

Her sages det for fullt med sirkelsagen, elevene er i gang med å lage vinduskarmer.

De har nettopp mistet en dag på verkstedet fordi en elev testet positivt. Da ble alle andre sendt hjem for å teste seg.

Læreren Hernan Bahamondes har derfor sin fulle hyre med å vise og hjelpe elevene.

Han forteller at han har slitt fælt med å flytte sin undervisning fra gulvet til en skjerm.

– Jeg kan ikke lære elevene hvordan man lager en dør, en trapp eller et vindu via en skjerm. Da må man ha

Marianne Møller vil helst undervise elevene på verkstedet.

treverket i hendene. Du blir ikke like dyktig når du lærer digitalt, som når du får prøve det i verkstedet, sier han.

NYTTIGE VERKTØY Samtidig har han oppdaget at de digitale verktøyene også kan bli nyttige å ty til, også etter koronaen.

– Jeg har funnet ut at om du lager en video om hvordan du for eksempel setter sammen en karm, og elevene har sett den på forhånd, så har de en bedre forståelse når vi senere går igjennom dette i verkstedet, sier han.

Selv med digital undervisning er det viktig å fylle hele skoledagen. Temaene som kanskje ellers ville tatt en dag, strekkes nå ut over flere dager, noe eleven Henrik Kaj Hansen mener er merkbart.

– Nå skulle vi egentlig ha laget hvert vårt vindu, men det kommer vi ikke til å rekke. I går mistet vi også en dag i verkstedet, fordi en elev var smittet, sier han.

Litt lenger bort står Marie Unmack og Luna Tindbæk og jobber med en dørkarm.

ALT GÅR SAKTERE Den digitale undervisningen har fungert bra for dem, forklarer de, men for mindre ressurssterke elever kan det være vanskelig å sitte stille.

Samtidig blir det et litt langsommere tempo på undervisningen når alle skal henge med, mener de.

TIDSLINJE / DANSKE YRKESUTDANNINGER UNDER KORONAEN

2020

11. mars: Statsminister Mette Frederiksen stenger ned Danmark, og all undervisning innstilles i to uker.

23. mars: Nedstengningen forlenges til den 13. april.

18. mai: Yrkesutdanningene får lov til å åpne igjen.

29. oktober: Munnbind påbys i offentlige lokaler.

21. desember: All undervisning på yrkesutdanningene går over til digital undervisning. Unntak for visse praktiske øvelser og prøver.

2021

6. april: Elevene på yrkesutdanningene får komme tilbake på heltid, bortsett fra i København-området, der smitten fortsatt er høy.

21. april: Også i København åpner yrkesutdanningene igjen, men Next Uddannelse fortsetter med digital undervisning i de teoretiske fagene, fordi det er vanskelig å holde avstand i klasserommene.

21. mai: De danske utdanningene helt opp til videregående åpner helt, universitetsutdanningene får åpne 50 prosent.

Marcus Samuel skrur og bygger.

Læreren Hernan Bahamondes (til høyre) instruerer Henrik Kaj Hansen (till venstre).

Eleven Marie Unmack.

– Vi kommer til å tape på dette, og kvaliteten på det vi lærer, lider under det. Men det er vanskelig å vite akkurat hva vi går glipp av nå, det oppdager vi kanskje først senere, sier Marie Unmack.

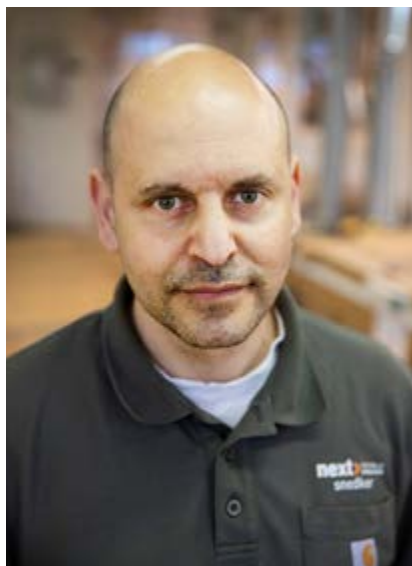
Dette har allerede vært merkbart i forbindelse med at de har laget hvert sitt svennestykke dette året, forklarer lærerne.

SYNES PÅ EKSAMEN At elevene ikke kan være på skolen og repetere og øve på alt de har lært gjennom utdanningen, synes på eksamensoppgavene deres, ifølge lærerne.

– Vi har informert sensorene og har vært nødt til å tilpasse oppgavene og velge emner som vi vet de allerede har øvd på, sier Marianne Møller.

For undervisningsleder Stephanie Halse har det også vært et spesielt år.

En hel skole har blitt tvunget til

Læreren Hernan Bahamondes.

omstilling og til å lære mye nytt.

Men hun vet hva skolen først og fremst tar med seg fra året som har gått.

– At man ikke kan utdanne tømrere digitalt. Det har nok blitt ekstra tydelig

DANMARK UNDER KORONAEN

Danmark har hatt en hardere pandemi enn Norge og Finland, men ligger bra an på en europeisk skala. Landet stengte helt ned i mars, åpnet opp på sommeren og fikk siden økt smitte i november–desember. Da ble igjen en stor del av Danmark stengt ned, som butikker, restauranter, skoler, museer, teatre og treningsentre. Siden påsken 2021 har de langsomt begynt å åpne opp. På det verste var 964 mennesker innlagt på sykehus med covid-19, i begynnelsen av januar. Til nå har 2 491 personer mistet livet på grunn av covid-19 i Danmark.

under pandemien. Våre yrkesutdanninger er først og fremst praktiske. Det går det ikke an å komme bort fra, sier hun.

Forlagene byr blant annet på en bok om en grønn tråd, i en tid med håp om normalitet og lettelser.

VED WENCHE SCHJØNBERG

For nybegynneren

I boka «**En grønn tråd**» er det nybegynneren Gyldendal forlag henvender seg til. Ifølge forfatterne, Mia Tuft og Anne Maria H. Pirolt, skal barn og unge helt uten sykunnskaper kunne lære seg nettopp å sy ved hjelp av boka.

Målet er å oppfordre til gjenbruk og til at gjenstander – her klær – skal få lengre levetid.

Det er selvsagt redesign det handler om. Og i boka får kommende syentusiaster oppskriften på hvordan de kan bruke klær og stoffer de allerede har, til å lage noe helt nytt. Til sammen er det 15 oppskrifter i boka, på alt fra klær til mapper, bager og andre småting.

Tuft er nevropsykolog og forfatter. Pirolt er grafisk designer og forfatter.

Mer salat

Hvor mange av oss har ikke planer om å spise mer sunt, for eksempel få til noe nytt på salatfronten, slik at det blir lettere å spise mer grønnsaker? I boka «**Aichas salatfantasier**» er det nettopp salater det handler om. Her gis det oppskrifter på salater til de fleste måltider.

Det er Aicha Bouhlou som står bak boka. Hun er både forfatter og tidligere gallerist og har selv tatt alle bildene til boka.

Salatene hennes er inspirert av det marokkanske kjøkkenet og av mattradisjoner fra rundt Middelhavet. Blant oppskriftene er salater med mer middagspregede ingredienser som lam, kylling og fisk og skalldyr, mens andre er av det mer grønne og klassiske slaget. Boka er gitt ut på Gyldendal forlag.

Sove ute

Er det noe pandemien har gjort med oss, så er det at vi har måttet bli mer oppfinnsomme i eget nærområde. Boka «**Sove ute**», med undertittelen «Håndbok for netter i sovepose», gir inspirasjon til nettopp dette. Ifølge Gyldendal forlag kan denne boka være med på å gjøre terskelen for å tørre å finne eventyr ute litt lavere.

«Tenk å sovne under stjernene. Våkne med sola i øynene. Den opplevelsen ligger lett tilgjengelig for de fleste. Vi må bare ut og finne den», heter det i omtalen.

Det er Marius Nergård Pettersen som har skrevet boka. Han er forfatter, fotograf og foredragsholder.

Og dette er en håndbok som skal ruste deg til turer og soving ute. Her gis det både oppskrift på hva du bør pakke med deg, og forslag til forskjellige overnattingsformer og nødvendig utstyr du bør ha med deg.

Dra på telttur

I en tid hvor det å reise til utlandet er forbeholdt de svært få, er kanskje en bok om en god og real norsk telttur tingen. I boka «**Norges fineste teltturer**» får du presentert naturskjønne teltsteder over hele landet. Til alle turforslagene hører det med kart over nærområdet, og forslag til severdigheter langs veien.

Ifølge forlaget Vigmostad & Bjørke vil du her garantert finne noe som frister, enten du ønsker å vandre langs kyststier, på fjellet, i skogen, langs pilegrimsleder eller opp bratte fjell med panoramautsikt.

I boka får du også mange tips om utstyr som soveposer, underlag og kokeapparat og ikke minst hva slags telt du bør velge. Det er Terje Karlung som står bak boka. Han har tidligere skrevet en rekke bøker med turforslag i norsk natur.

Eksempler på hva studentene har laget av brukte Bergans-klær og annet gammelt turutstyr.

Moteskaperne på Esmod gir Bergans-utstyr nytt liv

OSLO Brukte anorakker, turbukser, telt og soveposer i alle farger ligger i hauger på arbeidsbordene til studentene på Esmod. Oppgaven er å forvandle sportsutstyret så det kan vises på catwalken.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

– Kult, denne glidelåsen kan åpnes i begge retninger!

En av studentene har sprettet opp ei jakke sting for sting, og det åpner seg nye muligheter. Innerst i klasserommet står Tia Sidani og Josephine Ndah ved en halvt påkledd byste og diskuterer veien videre. Prosjektet deres kaller

de «Utopia», og de kommende designerne har mange ideer.

– Vi vet ikke om Utopia er i fortiden eller fremtiden, så dette må vi utforske. Kanskje vi må reise tilbake til Edens hage for å se om vi finner noe vi kan ta med videre. Vi lager derfor en jumpsuit for å være kledd for utfordringer. Den

beskytter godt og har mange lommer så vi kan ha med mye, forklarer de to jentene.

Dette er tredje året studentene på Esmod, den internasjonale motefagskolen i Oslo, har et slikt samarbeid med Bergans. Bedriften har samlet inn ødelagte klær og turutstyr, og en del er

Rakel Benjaminsen er faglig ansvarlig ved Esmod. Bak har hun en del av Bergans-kolleksjonen.

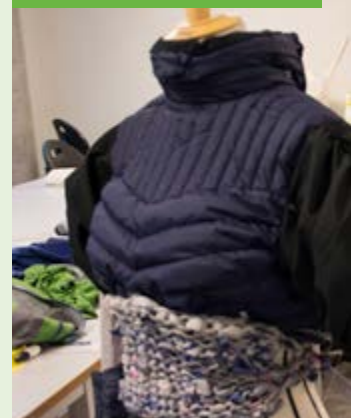

Grace Iche gjør klar deler fra brukt Bergans-utstyr, som skal brukes på nytt. Stikkordet er digital hverdag, på en tid der folk bare møtes online, og hun mener det er viktig med farger for å få opp humøret.

Når du skal sy om, er det mange sømmer som må sprettes opp, og det gjelder å være nøye og tålmodig. Her er Genc Beha i gang med jobben.

Utopia kan være så mangt. Josephine Ndah (til venstre) og Tia Sidani tester ideene sine på en byste.

Maja Våbenø jobber med oppgaven «Det usynkroniserte samfunnet», og håper på at hun får en jobb i fremtiden.

Planlegging må til. Natalie Århus Johnsen grubler i haugen med brukt turutstyr. Målet hennes er å bli kostymedesigner for film.

kommet inn via en panteordning. Nå er alt vasket og levert til studentene, og målet er å gjenbruke så mye som mulig i løpet av de to ukene som er satt av til prosjektet.

LANGE TRADISJONER Esmod Paris er verdens eldste utdanning innen mote. Den har røtter tilbake til 1841, da Alexis Lavigne grunnla en motedesignskole basert på egenutviklede metoder. For 30 år siden kom utdanningstilbudet til Norge. Skolen er i dag en del av Fag-skolen Kristiania, men opplegget er det samme.

– Esmod har sine egne metoder å utvikle mønster på, og det var banebrytende da gründeren Lavigne fant opp

det bøybare målbåndet. Vi er en tradisjonell og grundig utdanning, og legger like mye vekt på mønsterkonstruksjon som design og produktutvikling, sier Rakel Benjaminsen. Hun er faglig ansvarlig med den internasjonale tittelen artistic director modellism.

LITE GLAMOUR For utenforstående er moteverdenen ofte omgitt av en sofistikert glamour.

– Du kan skinne noen minutter under motevisningene en gang i året, men ellers er det tøff jobbing. På den annen side er det også tilfredsstillende å skape noe, sier Rakel Benjaminsen, som selv er utdannet ved skolen.

I dag har skolen 90 studenter. De

kommer fra hele landet, og mange av dem kan belage seg på jobb i den skandinaviske tekstilindustrien.

– Flertallet blir ikke berømte, men kommer til å designe klær for eksempel for Bik Bok og andre merker de fleste av oss kjenner til og handler fra, sier Rakel.

Hverdagen for studentene er totalt annerledes enn hva de er vant til. Tempoet er høyt, og læringskurven bratt.

– Hva kjennetegner de unge som går her?

– De har pågangsmot og ønsker å endre tekstilindustrien til noe bedre. Da snakker vi om mer nærproduksjon og kortreiste klær, sier Rakel Benjaminsen. Hun tror ikke vi blir mindre

Tia Sidani har mange forslag til hvordan en jumpsuite på vei til Utopia kan se ut.

Noah Canneaux er en av studentene bak kjolen til høyre. Tar du bort hetta og snora rundt ankene, blir det et helt annet antrekk.

Oda Norsterud på plass i systua. Hun håper å bli kostymedesigner.

interessert i å pynte oss, men at det blir smartere design.

ULIKE MÅL Rundt om i klasserommene er det full aktivitet. Maja Våbenø har sprettet opp ei boblejakke, og delene skal kobles sammen med andre biter fra annet bergansutstyr.

– Prosjektet heter «Det usynkroniserte samfunnet». Alt går så fort, og det kan være vanskelig å henge med, sier studentene. På spørsmålet om hvor hun har tenkt seg videre, er svaret enkelt. Målet er å få seg en jobb.

Noah Canneaux og Natalie Århus Johnsen har jobbet sammen om et kvinneantrekk. Det bygger på hvordan kvinner måtte kle seg før, og peker også

mot dagens samfunn. En hette dekker hode, munn og skuldre, og en strikk holder inn skjørtet nede, så det blir vanskelig å gå.

– Med enkle grep kan du endre på dette, og få en løsere og mye mer modig kjole, mener duoen.

For Noah er framtidsplanene klare.

– Jeg er fransk, og etter å ha fullført her, vil jeg reise til Paris og ta master. Og så vil jeg bli rik, sier den unge mannen og smiler.

Natalie fra Kristiansand har tenkt i litt andre baner.

– Førstevalget mitt er kostymedesign innen film.

– Har ikke råd til norske lærlinger

FREDRIKSTAD Da billakkeringsfirmaet Colortec ønsket å ta inn lærlinger, falt valget på estiske elever takket være EUs program Erasmus+. Det lille firmaet mener at norske lærlinger rett og slett ble altfor dyre.

TEKST OG BILDER **TERJE HANSTEEN**

– Jeg skulle gjerne ha tatt inn hele fire lærlinger her hos meg, men da trenger jeg også økonomisk støtte, sier billakkerer Pål Møklegård (52), som driver det lille enmannsfirmaet Colortec på Gressvik utenfor Fredrikstad. Møklegård tok over firmaet for to år siden. Det er travle dager med mange oppdrag både fra bilbutikker og private. Hans eneste ansatte er Andrej Thami, også han fra Estland. Og i fire måneder har han hatt to dyktige og ivrige lærlinger, som nå snart setter kursen tilbake til Estland.

LITEN INNTJENING Møklegård legger ikke skjul på at mye handler mye om penger for Colortec.

– Vi som et lite verksted, har ikke avansene som store firmaer har fra for eksempel forsikringsselskaper. Dette

– Når vi er ferdige i militæret er vi fristet til å jobbe i utlandet, forteller Markus Notta.

gjelder jo mange slike småverksteder. Mine viktigste kunder er bruktbilbutikkene. Jeg har regnet på det og kommet fram til at det koster meg rundt 16 000 i måned å ha en lærling her, og

da snakker jeg om arbeidsgiveravgift, skatt, pensjon og så videre. Det er mye penger for et lite firma. Jeg tjener ikke særlig mye penger på å ha lærlinger, de kan gjøre feil og jeg må jobbe inn det de skulle ha tjent inn, i alle fall den første tiden de er hos meg. De må følges nøye opp. Men takket være Erasmus-programmet slipper jeg alle disse utgiftene. Programmet dekker reise, opphold og andre utgifter lærlingene har. Jeg har bare betalt depositum for leiligheten de bor i, men det er også penger som jeg får tilbakebetalt. Så dette er en svært gunstig ordning, sier en fornøyd Møklegård.

– *Hva må etter din mening skje for at mindre bedrifter, lik Colortec, skal finne det fristende å ta inn lærlinger?*

– Staten må finne en bedre løsning med tanke på økonomi, for vi trenger å få færre utgifter. Jeg fikk et lærlingetilskudd på knappe 5 000 kroner i fjor. Det var alt. Et nasjonalt Erasmus-program kunne kanskje ha vært noe?

ENKEL PROSESS Selve prosessen med å få de unge fra Estland til Norge, var veldig enkel, forteller Møklegård.

– Ja, det var egentlig en veldig enkel og effektiv prosess. Andrej snakket med læreren deres på skolen Rakvere Ametikool, som gir yrkesfaglig utdan-

Pål Møklegård i billakkeringsfirmaet Colortec i Fredrikstad er godt fornøyd med lærlingene han har fått via Erasmus+. Til venstre Raner Ruusalep (20) og på høyre side Markus Notta (18).

ning. Skolen ligger rundt ti mil fra hovedstaden Tallinn. All dokumentasjon ble sendt over. Jeg måtte bare finne en bolig til dem, og hente dem på Gardermoen.

– *Hvorfor velger du egentlig å ta inn lærlinger?*

– For meg handler det om at jeg synes det er flott å lære bort et yrke som er nedadgående. Jo da, jeg er nok en idealist. Jeg kunne godt ha tenkt meg å ansette en person til som er ferdig utlært, så jeg tenker jo også rekruttering når jeg tar inn lærlinger. Og det virker som at Estland er langt

framme på dette området, jeg merker at lærlingene har vært mye på verksted.

UTLANDET FRISTET Markus Notta (18) og Raner Ruusalep (20) har sin siste dag hos Colortec når vi treffer dem. De er i sitt tredje og avsluttende år ved skolen hjemme og skal ta fagbrev til våren, og så venter militærtjeneste. Markus har tidligere vært seks uker på utveksling hos Renault utenfor Lyon i Frankrike, mens Raner tidligere har hatt to måneder praksis i Estland. Ved skolen de går på, har de i de tre årene hatt like mye praksis på verksted som teori, og de får

ikke noen læretid i bedrift slik det er vanlig i Norge. Erasmus+-programmet fristet dem veldig.

– Det så interessant ut å kunne være med på dette. Alt er jo betalt. Når vi blir ferdige i militæret, er vi fristet til å jobbe i utlandet, forteller Markus, som synes at han selv i løpet av oppholdet i Fredrikstad har blitt bedre til å sveise. Mens Raner føler at han har blitt bedre på en rekke områder innen faget.

– Vi gjorde et riktig valg ved å komme hit, mener Raner og sier at det er flott med nærhet til sjøen og mye natur der han bor i Fredrikstad.

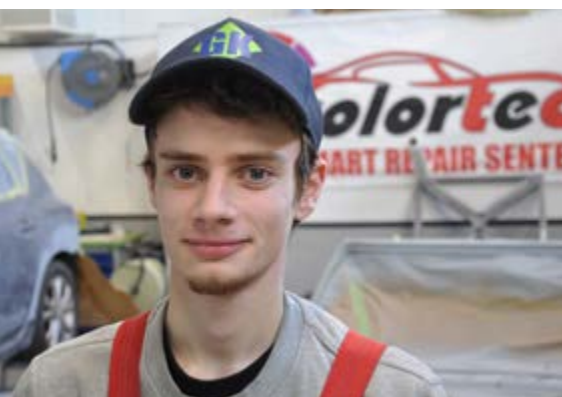
– Mitt inntrykk er at de har trivdes godt her, og vi har hatt en god kjemi. Markus og Raner er pliktoppfyllende og spør hvis de lurar på noe, og de jobber gjerne litt ekstra utover ettermiddagene. Jeg hadde også to andre fra Estland i lære her i fjor. Jeg liker at ungdommer har eventyrtrang, og at de tar sjanser og prøver ut ting, kommenterer Møklegård, som selv har vært flere ganger i Estland og sett nærmere på videregående skoler der. – Jeg vil gjerne ha inn flere estiske ungdommer, men akkurat nå blir det jo vanskelig på grunn av korona.

LABER INTERESSE Møklegård brenner for faget sitt og hadde gjerne sett at flere unge fattet interesse for det. Og drømmen er å få inn norske lærlinger, innrømmer han. Men han opplever at det er en heller laber interesse blant norske ungdommer for å bli billakkerer. I Østfold er det bare Borg videregående skole i Sarpsborg som har billskade, lakk og karosseri på vg2.

– Mange av elevene som går der, burde kanskje ikke ha vært der? Det må stilles strengere krav. Mitt inntrykk er også at de lærer veldig mye generelt og veldig mye teori. Jeg tror at det er lite kunnskap om faget, og at det blir sett på som en skitten jobb. Og det lukter jo en del. I utlandet lager man nå egne skadeverksteder for jenter, og vi begynner jo etter hvert å komme etter også i Norge når det gjelder å få med jentene.

Møklegård har lekt med tanken på å få i gang en workshop som et samarbeid mellom en rekke bedrifter, både små og store. Han har vært i kontakt med næringsministeren og flere andre for å luften ideen.

– Det er mange dropouts i videregående skole. Derfor er det viktig at de unge først kan prøve ut ting før de eventuelt begynner på skole og finner ut at dette ikke passer dem. Jeg inviterer også unge til å komme hit til Colortec, dette er et åpent verksted, så det er bare å komme hit og se hva billakkering går ut på.

– Vi gjorde et riktig valg ved å komme hit, mener Raner Ruusalep.

Viken fylkeskommune: Bedriftenes tåleevne varierer

OSLO – Det noen opplever som en lav kostnad, vil kunne oppleves som utfordrende for andre.

Slik besvarer Olav Horne, som leder seksjon for fag- og yrkesopplæring i Viken fylkeskommune, Yrkes henvendelse angående saken om Colortec.

– Er det en kjent problemstilling at små bedrifter lik Colortec ikke ser seg råd til å ta inn lærlinger?

– I eksempelet som du redegjør for, så vil rask hoderegning tilsi at ett årsverk koster denne bedriften $24 \times 16\,000 = 384\,000$. Det som oppleves som en lav kostnad for mange, vil kunne oppleves som utfordrende for andre, sier Horne.

Han fortsetter med dette:

– Legger vi til grunn at en lærebedrift som har en lærling med ungdomsrett, får 162 000 i tilskudd i samme periode, så vil altså kostnaden for bedriften i løpet av de to årene ligge på rundt 220 000 kroner. Dette oppleves normalt ikke som en høy kostnad når vi legger til grunn at lærlingen har levert om lag ett årsverk i samme periode, sier han til Yrke.

BEDRIFTENE BIDRAR – Hva er vanligvis bedrifters begrunnelse for å ta inn lærlinger?

– Når vi spør lærebedriftene hvorfor de velger å ta inn en lærling eller lære kandidat, så har de mange ulike svar på dette. De vanligste er nok at det bidrar til å løse arbeidsoppgaver i bedriften, det er en rimelig måte å planlegge fremtidige tilsetninger på og kompetanseheving av bedriften, det er også en lav kostnad for å få løst nødvendige arbeidsoppgaver, og det gir

Olav Horne. Foto: Buskerud Fylkeskommune

ungdommene mulighet til å fullføre sin påbegynte utdanning. Og bedriftene bidrar til å utdanne arbeidskraft som er viktig for det norske samfunnet.

TENKE IGJENNOM Vanligvis defineres en lærekontrakt som følger normalmodellen (2+2-løpet, som for eksempel billakkererfaget), ved å angi at den består av ett år opplæring og ett år med verdiskaping. Det betyr at en bedrift kan forvente at en lærling bidrar med om lag ett årsverk i løpet av en 2-års lærekontrakt, ifølge Horne.

– Så er det nok klokt at bedrifter som vurderer å bli godkjente lærebedrifter, tenker gjennom sine motiver og ønsker for å gå inn på ordningen. Det kan være lurt å se litt på bedriftens behov og muligheter og se om dette sammenfaller med de forventningene som ungdommene og fylkeskommunen har til bedriften som godkjent lærebedrift. For eksempel vil det ikke være gunstig for bedrifter som ser det utfordrende å avsette personellressurser til opplæring, å gå inn på en ordning der tid til opplæring er en forutsetning for å skape et godt opplæringsmiljø, avslutter Horne.

Quiz

Noen er mer glad i å være inne enn ute, og en god quizbok kan da være tingen.

Gyldendal forlag har nå ute «Gyldendals store Quizmix 2021».

Her får du 2 000 spørsmål – helt nye, lover forlaget – som er delt inn i 200 kategorier. Hver av de 200 kategoriene er delt inn i fire vanskelighetskategorier, slik at det skal være mulig å få med seg hele familien, eller kohorten – om du i disse tider

heller vi bruke det begrepet.

Det er Bjørn Revil som står bak boka, og han er blant annet kjent som quizmaster fra O'Reilly's pub på Grünerløkka i Oslo.

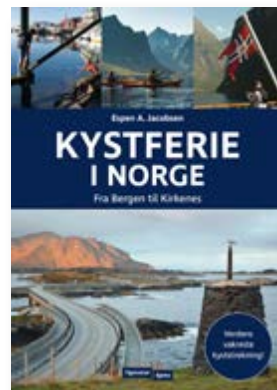
Kystferie i Norge

Blant bøkene vi finner til denne utgaven av Yrke, er også en bok med ulike reiseforslag langs den norske kysten, nærmere bestemt fra Bergen til Kirkenes. I denne boka, «Kystferie i Norge», gis det forslag til turer langs hovedveier, omveier og avstikkere med enten bobil, vanlig bil, motorsykkel eller vanlig sykkel.

Boka er også innom store og små byer underveis, og gir deg forslag til hva du kan finne på mens du er underveis fra sør til nord, eller omvendt.

Strekningen er den samme som hurtigruten er innom, og alle hurtigrutens anløp beskrives.

Det er Espen A. Jacobsen som har skrevet boka, som er ute på Vigmostad & Bjørke.

ANNONSE

NÅ UT TIL 18 000 LESERE

Annonserer du i Yrke, når du yrkesfaglærere, rådgivere, sosillærere, opplæringskontorer, lærebedrifter og andre med interesse for yrkesopplæring.

Yrke kommer ut fire ganger i året og er det eneste fagbladet i Norge som dreier seg om yrkesopplæring, med aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Ta kontakt med Mona Jørgensrud
mj@hsmedia.no
Telefon 62 94 10 32 / 91 17 34 73

9 av 10 leser papirutgaven av Yrke *

8 av 10 lesere mener Yrke er relevant for jobben *

Neste utgave kommer 1. okt. Annonsefrist er 1. sep.

Nå kan du abonnere på soverommet

* Opinion 2021

Han skal lede fagskolestudentene

KONGSBERG Du ser han neppe fordypet i en roman, men han spenner gjerne buen – i hvert fall når målet er å treffe blink for fagskolene som en attraktiv høyere utdanning. 25 år gamle Henning Skau fra Kongsberg skal lede fagskolestudentene de to neste årene.

TEKST **WENCHE SCHJØNBERG**

BILDER **WERNER JUVIK**

– Du er fra Kongsberg. Det er vel en by med stolte industrirøtter?

– Ja, og en viktig fagskoleby, svarer Henning Skau.

Vi snakker på Teams, noe dagens nestleder i Organisasjonen for Norske Fagskolestudenter (ONF) er svært vant med.

– Jeg savner det, altså. Å komme ut og snakke med fagskolestudentene, men det fungerer på Teams også. Og gjør jo at det er mulig å møte langt flere. Det er både fordeler og ulemper, svarer han da vi spør om pandemien og om tiden vi lever i – og det spesielle i å overta ledervervet nå midt under nedstengingen.

Som i de fleste samtaler, er koronaen et tema, også i et intervju til Yrke-profilen. Henning Skau er akkurat valgt til ny leder etter Wictor Østvand Jensen, som har vært ONF-leder de to siste årene.

– Jeg trer inn i vervet 1. juli, og det gleder jeg meg veldig til.

GODT SKOLERT Han erkjenner raskt at han ikke er så glad i å lese bøker, i hvert fall ikke hvis de er av det skjønnlitterære slaget. Men han er godt vant

til å lese sakspapirer, faglitteratur og alt annet som må til for at han holder seg orientert.

– Jeg er kanskje typen som gjenomgående har litt for mange verv for mitt eget beste. Akkurat nå sitter jeg også i styret til Kongsberg-avdelingen til FLT (Forbundet for Ledelse og Teknikk), sier han.

Yrkestittelen hans er nå fagskoleingeniør, etter at han tok en høyere fagskolegrad i industriell digitalisering som gjør at han kan jobbe med alt fra digitalisering til ledelse innen industri 4.0.

Men før han kom så langt, la han bak seg vg1 og vg2 på TIP (teknikk og industriell produksjon) på Kongsberg videregående og «high school» i Texas. Ved siden av dette jobbet han som sjefsmekaniker og bygget konkurranseroboter.

– Så, når jeg kom tilbake til Norge igjen, tok jeg fagbrev som produksjonstekniker. Jeg var lærling hos K-tech og GKN Aerospace Norway på Kongsberg. Og så bar det til Fagskolen Tinius Olsen – selvsagt på Kongsberg.

LÅ I KORTENE At han endte i teknologiens verden, var ingen tilfeldighet, forklarer 25-åringen. Det fikk han om-

trent inn med «familiemelka».

– Hele slekta har en eller annen tilknytning til teknologiparken. Så det lå i kortene. Men det var nok mange i familien som ønsket at jeg skulle ta studiespesialisering en gang i tiden. Jeg angrer ikke på at jeg tok yrkesfag, sier Henning Skau.

– Når begynte du å tenke på fagskoleutdanning?

– Jeg gikk jo på TIP i 2011 – der hørte jeg mye om fagskolen. Og da jeg var lærling, så møtte jeg mange ingeniører og fagskolefolk, så for meg ble det ganske naturlig, sier Henning, som selvsagt også drar nytte av familiebakgrunnen sin med en slekt godt plantet i teknologiparken.

– Men tror du fagskolene er godt nok kjent ute i skolen?

– Nei, ikke overalt. Jeg tror det er for lite kunnskap, særlig i rådgivningstjenesten som skal gjøre fremtidens arbeidstakere klar over hva slags fagmuligheter og utsikter det er. Men jeg tror at yrkesfaglærere er godt kjent med fagskolene – jeg vil ikke si alle – men mange yrkesfaglærere har en høyere fagskolegrad. Men mulighetene på fagskolene kunne absolutt ha vært et større tema på skolen, sier han.

YRKE-profilen:

HVEM: Henning Skau

BOSTED: Kongsberg

ALDER: 25 år

STILLING: Nestleder i ONF og påtroppende leder i samme organisasjon.

UTDANNING: High school-diplom fra Texas, fagbrev som produksjonsteknikker fra K-tech og GKN Aerospace Norway og en høyere fagskolegrad i industriell digitalisering fra Fagskolen Tinius Olsen.

LESTE SIST: Den var vanskelig, i hvert fall hvis du tenker på skjønnlitteratur. Så det må nok bli en høring.

HØRER HELST PÅ: Country eller deep house.

BRENNER FOR: Fagskolestudentene og høyere yrkesfaglig utdanning som en attraktiv høyere utdannelse

HOBBYER: Bueskyting, matlaging, glad i å stå på ski, fiske og være med venner.

PÅ RIKTIG HØYDE Den enkeltes muligheter på fagskolene mener han er enorme. Derfor er det også så viktig, arbeidet med å plassere fagskolene der de hører hjemme i utdanningsøylen, fortsetter han.

– Skal det tilbys en bachelor – en master – doktorgradsnivå – hvor er vi nivåmessig på utdanningsøylen? Jeg mener vi skal være forsiktige med å akademisere utdanningen for mye. En yrkesfaglig bachelor, for eksempel, skal ikke nødvendigvis akademiseres mer, navnene på gradene er ikke spikret, skal vi ha en profesjonsmaster for eksempel? Men det er viktig å få fram at vi er på et høyere yrkesfaglig nivå, sier han og viser til at arbeidet med den såkalte NKR – nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring – er et komplisert arbeid.

– Det er uheldig hvis studentene faktisk sitter igjen med et høyere læringsutbytte enn det som faktisk står i

studieplanen, det er høyt ønskelig fra arbeidslivet at vi blir plassert riktig der, sier han.

STORTINGSVALG Midt i samtalen om Hennings egen utdanning er vi igjen dypt inne i fagskolepolitikken, som helt tydelig er prioritert én for den kommende fagskolelederen. Ikke minst nå, i en periode hvor vi går rett inn i en stortings- og regjeringsvalgkamp.

Her ønsker ONF kontakt med alle, som en fullt ut partipolitisk uavhengig organisasjon.

– For oss er det viktig å legge en slagplan for hvordan vi kan få fagskolene opp og frem i valgkampen, og her har vi kontakt med samtlige, sier studentlederen.

Han legger ikke skjul på at det for ONF-ledelsen er viktig å dyrke kontakten med partiene. Men i motsetning til

tidligere, går mye av dette arbeidet mer av seg selv nå.

– Fagskolene er i vinden og er i endring. Det er gledelig for oss studenter, sier han:

– Fagskolene er fremme i bevisstheten i utdanningspolitikken.

FINANSIERING Et annet viktig tema for studentorganisasjonen er finansiering av fagskolesektoren. Det gjelder både finansieringen av utdanningene og hva det koster den enkelte å gå på fagskole.

– I snitt koster en fagskoleutdanning 4 800 kroner. De private utdanningene kan være enda dyrere, helt opp til flere hundre tusen for en pilotutdanning. Det bryter med gratisprinsippet. Det skal ikke koste noe å ta utdanning i Norge. Dette er et viktig tema for oss, sier Skau.

Han viser også til at han mener

Henning Skau trygt plassert der han liker seg best, på Fagskolen Tinius Olsen.

fagskolene er omstillingsdyktige, men at skolene trenger forutsigbarhet når det kommer til finansiering av studier.

– Her er det for dårlig stilt til at skolene kan ta i et skikkelig tak i et arbeidsliv som forandrer seg svært raskt. Fagskolene trenger et mer forutsigbart finansieringssystem. Vi har sett at utdanningene er svært omstillingsdyktige og kan tilby studieplasser omtrent momentant, bare de har finansiering til å sette i gang tilbudet. Da er det viktig at denne muligheten gis til fagskolene. Vi vet jo at næringslivet regner dem som et av de mest ettertraktede utdanningstilbudene, bare slått av fagbrev og yrkeskompetanse.

– Men er det ikke en kjensgjerning av mange skoleplasser ikke blir benyttet i fagskolene?

– Vi har ikke korrekte tall på hvor mange det er som ikke møter opp ved studiestart. At ikke alle plasser er fylt ved studiestart, er et problem også på annen høyere utdanning. Likevel

snakkes det vel ikke av den grunn om å kutte i tilbudet på høyskolene og universitetene, svarer Skau, som sier at det også er en utfordring at bare omtrent halvparten av studentene kommer via samordnet opptak.

– Det er komplisert. Fagskolene sender inn et tall til samordnet opptak før jul, men finansiering og det de faktisk kan tilby av studieplasser, får de ikke vite før på nyåret. Et eksempel på det kan være at fagskolene sier de har kapasitet til 1000 nye studenter før jul, og så kommer det finansiering til 500 studieplasser, og så møter det opp 400. I statistikken står det da at det er 600 som ikke møtte opp, men i realiteten var det bare 100.

– Vi argumenterer for at hvis fagskolene får 1000 nye plasser, da går de da til studieplasser som arbeidslivet faktisk trenger, det finnes et mottakende arbeidsliv som gjør at fagskolestudentene faktisk får jobb. Dette er i motsetning til det som ofte skjer i universitets- og

høyskolesektoren – fagskolene er flinkere til å vurdere dette underveis. Hvis det ikke er et arbeidsmarked i den andre enden, ja, så tilbys ikke studie-plassene, sier han og vektlegger at han mener fagskolene må gis denne tilliten.

Han viser til at fagskolene ikke har den forutsigbarheten de trenger for å drive aktivt med kvalitetshevende arbeid i eksisterende utdanningstilbud, og til å kunne omstille seg og skreddersy tilbudet til arbeidslivets behov godt nok.

– Det er en variert gruppe studenter du skal lede? Noen på deltidsstudier, andre på fulltid. Noen på privat utdanning, andre på offentlig. Er det sammensatte bildet krevende?

– Ja, vi har over 19 000 medlemmer i ONF. Det viktigste for meg er at fagskolestudentene og fagskolesektoren blir tatt på alvor, understreker Skau, som sier at det derfor ikke er så vesentlig at gruppa er svært forskjellige, alle fagskolene og alle studentene er sånn sett like viktige. Jobben vår er å være tydelig og ha kontakt, der vi kan det. Og at vi tydeliggjør arbeidet vi driver med nasjonalt, overfor medlemmene våre.

– Hvor ser du deg selv om noen år? Er det den tekniske fagmannen i deg som blir den mest fremtredende, eller er det organisasjonsmennesket i deg som vinner terreng?

– Jeg har alltid vært engasjert – jeg kommer også fra verv som tillitsvalgt i fagbevegelsen – og har nå vært aktiv i studentpolitikken lenge. Jeg kan vel si at jeg har litt for mange verv for mitt eget beste, og at jeg alltid har blitt trukket mot organisasjonslivet. Så jeg tror nok kanskje at jeg er i en organisasjon, sier han.

Men engasjementet til tross, hva han selv skal stemme ved høstens valg, vil han ikke ut med.

– Nei, det får jeg holde for meg selv. Vi skal samarbeide med alle, sier Henning Skau.

Fra venstre:
Guro Øistensen
Jørgensen,
Otto Robsahm,
Kjell Ove Hauge,
Venkat Hrushikesa Varri
og Sander Martinsen.
Foto: UE Oslo

Kuben-bedrift er Norges beste yrkesfaglige ungdomsbedrift

OSLO TEKXPEIL UB gikk av med seieren i konkurransen Norges beste yrkesfaglige ungdomsbedrift.

TEKXPEIL UB holder til på Kuben videregående i Oslo, og er en bedrift som står bak utvikling av et høyteknologisk spill.

– Vi er veldig stolte. Kuben-bedriften Tekxpeil UB viser hva entreprenørskap på yrkesfag kan utrette. De har utviklet et høyteknologisk produkt

med sirkulærøkonomiske byggedeler. Imponerende, sier rektor Kjell Ove Hauge på Kuben videregående skole.

Det er Ungt Entreprenørskap som står bak kåringen.

Elektroelevene Sander Martinsen og Venkat Hrushikesa Varri er elevene som står bak bedriften. I tillegg til at de har utviklet et bærekraftig og høyteknologisk spill, så får kunden opp ulike tjenester som for eksempel værmelding og kalender og kan streame musikk, caste videoer fra YouTube og få opp nyheter i sanntid på speilet.

– Fagfornyelsen legger vekt på at dagens elever skal utvikle evne til å stille spørsmål, utforske og eksperimentere, og at skolen skal respektere og dyrke fram forskjellige måter å utforske og skape på. Kuben videregående skole er en skole som tar entreprenørskap i utdanningen på alvor og legger til rette for skapende læringsprosesser. Det er imponerende av både elevene og skolen at TEKXPEIL UB tar tittelen Norges beste yrkesfaglige ungdomsbedrift, uttaler daglig leder Siv Elin Dammen i Ungt Entreprenørskap Oslo.

ANNONSE

UTDANNINGS
FORBUNDET

Foto: Adobe Stock

Som medlem i
Utdanningsforbundet
får du bladet
Utdanning
og ett valgfritt
tidsskrift.

Du kan velge mellom tidsskriftene:

Første steg (for barnehage), **Bedre Skole** eller **Yrke**. Du kan også abonnere på fagbladet **Spesialpedagogikk** til medlemspris. Bladene utgis både i papirutgave og som e-blad.

Du kan bestille og endre dine abonnement her (for medlemmer):

Min side: udf.no/min-side/mine-abonnement

Medlemsservice: medlem@udf.no / Tlf. 24 14 20 00

Ikke medlem, men ønsker abonnement? E-post: abonnement@utdanningsnytt.no

Sto uten skole- eller lærlingplass

Nå jobber de som vaksineveiledere

OSLO Åtte ungdommer hjelper og veileder de som skal få vaksine i bydel Sagene i Oslo. Ungdommene sto uten skole- eller lærlingplass og har kontrakt med kommunen til 1. juli 2021.

TEKST MERETE SILLESEN BILDER MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN

– Dette er en vinn-vinn-situasjon for hele bydelen, sier Christian René Wold.

Han er veileder og koordinator for de åtte gutta i vaksinevaktlaget og legger vekt på viktigheten av å få sysselsatt unge voksne. Det blir færre unge som går rundt uten å ha noe å ta seg til, med alt det kan medføre. Ungdommene kommer seg opp om morgenen og tjener penger på lik linje med andre arbeidstakere, som en forberedelse til det vanlige yrkeslivet. De gjør en innsats for samfunnet i en meningsfull jobb. De eldre, som skal vaksineres, slipper å grue seg for hvordan de skal klare å finne fram. Ungdommene tar godt vare på dem hele veien, og bydel Sagene håper å inspirere andre bydeler til å gjøre noe tilsvarende.

– Dette er en del av prosjektet «Ungt Samvirke» som drives av bomiljøtjenesten i bydel Sagene. Det er tilfeldig at det bare er gutter her på vaksinevaktlaget. Jentene vi har i prosjektet nå, har valgt å jobbe i grunnskolen, sier Christian René Wold.

TRIVES SAMMEN MED ELDERE I tillegg til koordinatoren møter vi Ruben Erichsen (19) og Mohammed Ahmed (20). Gutta forteller at de stortrives som trivselsvakter. Vaksinasjonene foregår nå i tredje etasje i Bjølsenhallen.

– Mange eldre har problemer med

trappene, og en del synes det kan være litt skummelt å ta heis alene, sier Ruben.

– Når vi tar heisen sammen med dem, glemmer de fleste å være redde, og det er utrolig hvor mye som kan bli sagt i løpet av en liten heissamtale.

Ruben forteller at han er vant til å være sammen med mormor i Bergen, og at han hjelper farmor og farfar med mye. Han trives sammen med eldre mennesker, men ser ikke besteforeldrene på grunn av koronapandemien.

Mohammed har ikke sett bestemor siden han flyttet fra Somalia som sjuåring. Han synes det er fint å hjelpe de eldre.

– Det er ekstra mange ensomme eldre akkurat nå, og det virker som de setter pris på å prate litt. Jeg opplever at det er vel så viktig å lytte som å snakke selv. Når de spør om ting angående koronavaksinen, gir vi dem faktaopplysninger. Vi prøver selvfølgelig ikke å påvirke noen den ene eller andre veien, sier Mohammed.

SIKKERHETEN FØRST «Gutta på asfalten», som de liker å kalle seg selv, ble kurset av prosjektleder Christian før de fikk begynne som trivselsvakter. Christian har jobbet med sikkerhet siden 1991, og har tro på å gi unge voksne samfunnsnyttige jobber. De fikk blant annet opplæring i de daglige rutinene,

og hvordan de skal møte de eldre på en respektfull måte og alltid svare høflig og hyggelig. Dessuten må de vite hva de skal gjøre hvis noen faller ned trappen eller sklir på asfalten utenfor.

– Det er også en forutsetning at trivselsvaktene kan nok om covid-19 og vaksinene til å trygge de som er engstelige for sprøyten, sier Christian.

– Jeg er veldig fornøyd med innsatsen til gutta. Noen hadde litt innkjøringsproblemer, som å stå opp om morgenen, men de skjønte fort at det er forventet og påkrevet at alle møter presis på jobb.

Christian forteller at de ansatte i bydel Sagene driver prosjektet «Ungt Samvirke», der de prøver å finne en passende jobb for unge voksne som av ulike grunner ikke har noe tilbud på dagtid. De samarbeider tett med tiltakskonsulenter i Nav og med videregående skoler. På denne måten prøver de å hanke inn de som ellers lett kan havne utenfor. Vaksinevaktlaget er en

De gule vestene gjør at det er lett å få øye på trivselsvaktene utenfor vaksinesenteret i bydel Sagene. Mohammed og Ruben er klare til å hjelpe de som trenger assistanse inne på senteret. Veileder og koordinator Christian er godt fornøyd med guttas innsats.

del av prosjekt «Ungt Samvirke».

– Gutta er aldri alene på jobb her. Når ikke jeg er til stede, er ungdommenes arbeidsleder til stede. Vi er svært opptatt av at alt skal gå trygt og riktig for seg, sier Christian.

– Det er også en sikkerhet for gutta å vite at de alltid har en voksen å spørre, hvis det skulle oppstå situasjoner de ikke vet hvordan de skal takle.

Christian forklarer at trivselsvaktene oppgaver blant annet er å opprettholde orden i køen av ventende, følge dem som er dårlige til beins, inn til vaksinesasjonen, hjelpe folk inn og ut av taxier, sørge for at folk får med seg sine hjelpemidler og eiendeler, og passe på at alle smittevernregler blir fulgt nøyte hele veien. Dessuten må de lære seg å jobbe i team. Gutta kjente hverandre ikke fra før av, de kjente ikke lederne, og samarbeidsvilje og -evne er viktig. Det har foreløpig kun vært vaksinerings på dagtid. Men når flere vaksiner blir

tilgjengelige, legges det opp til at vaksinesenteret også skal være i drift på ettermiddag og kveldstid. Da blir det flere skift på trivselsvaktene.

– Vi i bomiljøtjenesten mener et samvirke mellom bydel, de ansatte ungdommene og frivillige gir en bedre kvalitet på vaksinasjonssenteret, sier Christian René Wold, som legger til at det er mange voksne som gjør en frivillig innsats her.

TENKER ØKONOMI Ruben har hatt småjobber mens han gikk på skolen, blant annet i barnehage og som vakter. Han ble ferdig på linjen medier og kommunikasjon på Elvebakken videregående våren 2020, og søkte jobb mens han venter på militærtjeneste som starter på Madlamoen i april.

– Jeg er sosial av natur og liker å hjelpe andre, så jeg var kjempeglad da jeg fikk jobb som trivselsvakt her, sier Ruben.

– Jeg liker de gode rutinene med å stå opp tidlig for å være på jobben klokka 08.30. Det er mye mer givende enn å sove bort halve dagen.

Det var ikke enkelt å få jobb uten utdanning, selv om Ruben regner seg selv som seriøs og arbeidsom. Nå har han jobbet i bydel Sagene i seks uker, og her blir han til han reiser til Stavanger. Ruben gleder seg til å begynne i Luftforsvaret, og ser for seg muligheten til å ta utdanning i militæret.

– Det er supert at jeg får spart opp litt penger nå, og tar jeg utdannelsen i militæret, slipper jeg helt unna studielån, sier Ruben, som tenker han kanskje vil bli brannmann.

FIKK IKKE LÆREPLASS Mohammed gikk vg1 elektro, men fikk ikke lærlingplass. Han byttet til påbygg for å få generell studiekompetanse, og fullførte før han bestemte seg for å ta et friår. Mohammed har også tidligere jobbet i Oslo kommune, blant annet i fritidsklubber. Dessuten startet han et bakeri sammen med fem andre, men de måtte gi seg etter en stund.

– Det er perfekt for meg å jobbe som trivselsvakt fram til sommeren. Jeg har ikke bestemt meg, det er mulig jeg tar et friår til, eller jeg begynner å studere til høsten, sier Mohammed, som tenker på å bli sosionom.

– Jeg kommer godt overens med alle, både lederne, kollegene, sykepleierne og de eldre, og jeg liker å jobbe blant mennesker. Denne jobben er uansett en fin erfaring å ta med seg videre.

Mohammed tok vekterkurs høsten 2020, men koronapandemien gjorde det vanskelig å få jobb. Han hadde ikke lyst til bare å sitte hjemme og vente, han ønsker å bidra til å gjøre Sagene bydel enda bedre.

– Dessuten håper jeg å kunne ta lappen snart, og da kommer pengene jeg tjener her, godt med, sier Mohammed og smiler.

Nytt fagskolestudium i kjøkken- og restaurantledelse

Mange er sultne på å lære mer

ÅSGÅRDSTRAND Dyktige kokker og servitører klatrer ofte oppover i systemet. Da er det nyttig å ha kunnskapen på plass, også når det gjelder ledelse. Fagskolen i Vestfold og Telemark har derfor kommet med et helt nytt tilbud som tiltrekker studenter fra hele landet.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Rose Skottheim og Stefan Hauge Kjorum hilser blidt på hverandre. Hun er faglig leder for studiet i kjøkken- og restaurantledelse. Han er en av studentene. De to har møttes på skjermen de siste fire månedene. Men dette er første gangen de ser hverandre ansikt til ansikt og kan prate direkte sammen.

Møtet skjer ved Essoraffineriet på Slagentangen utenfor Åsgårdstrand. Stefan Hauge Kjorum er ansatt i selskapet Sodexo AS, har jobbet som kokk i personalrestauranten til Esso i elleve år og er nå leder for de tre ansatte.

Det har en stund svirret rykter om nedleggelse. Dette er nå bekreftet. Da kan det komme til ekstra god nytte at Kjorum nå skaffer seg lederutdanning spesielt rettet mot hans yrkesgruppe.

NYBROTTSARBEID Utdanningen i kjøkken- og restaurantledelse ved fagskolen i Vestfold og Telemark er nettbasert, på deltid og strekker seg over ett år. Du kan derfor gjennomføre studiet uansett hvor i landet du bor. Opptakskravet er at du har fagbrev som kokk eller servitør eller annen matfaglig utdanning i bunnen. Det er også mulig å bli tatt opp på grunnlag av realkompetanse.

Faglig leder Rose Skottheim og student Stefan Hauge Kjorum møtes for første gang etter fire måneder med undervisning. Tidligere har de bare sett hverandre på skjermen. Koronarestriksjoner gjør at det skjer ute.

Målet med studiet er å sikre serveringsvirksomheter kompetente ledere som kan bidra til godt arbeidsmiljø, bedre kvalitet og høyere lønnsomhet i næringen, står det i studiebeskrivelsen.

Virkeligheten er ofte at dyktige kokker og kelnere blir puffet oppover i systemet, og får lederoppgaver, uten å ha den kunnskapen de trenger for å gjøre en god jobb. Dette er det mulig å endre på for dem som er villige til å sette seg foran skjermen utenom arbeidstid.

Faginnholdet er utviklet i samarbeid med mange aktører, som NHO Reiseliv, Fellesforbundet, Servitørlauget, norske kokkers landsforbund og flere andre.

Undervisningen er lagt til ettermiddagen, pluss et to dagers seminar i hvert semester.

Studiet består av fire hovedemner og fire valgfag. Hovedemnene er ledelse og samspill, driftsledelse, organisasjon og bransjekunnskap og utvikling og innovasjon.

FÅ LÆRDOMMEN PÅ Plass Rose Skottheim kom inn som faglig leder for studiet da

Rose Skottheim er faglig leder for det nye studiet.

for studiet da forgjengeren hennes døde brått. Hun har en bred faglig plattform både som kokk, kjøkkensjef og pedagog. Papirene som diplomkokk er i orden, og

hun har også master i matvitenskap fra universitetet i Ås. På kort varsel kastet hun seg ut i dette nybrottsarbeidet, og i januar kunne hun ønske velkommen til studentene.

– Et av hovedmålene er at de skal få en dypere forståelse av det å være leder.

De lærer mye om lederrollen, og god kunnskap om økonomi er også viktig. Det stilles høye krav, og det er mye som skal på plass, sier Rose Skottheim.

Studentene er delt i to klasser, og hver av dem har en undervisningskveld på Zoom. Her forventes det at du har kameraet på, er synlig og er klar til å møte de andre.

– Dette er ikke fag der du kan gjemme deg. Som mellomleder må du vise deg fram, mener hun.

VILLE VIDERE Stefan Hauge Kjørums har gått restaurant- og matfag på Sandefjord videregående skole og har fagbrev som institusjonskokk, tatt i Forsvaret. Tidligere har han blant annet vært assisterende ferskvarsjef hos Meny, før veien gikk til Esso på Slagen-tangen.

– Jeg fikk lyst til å bygge videre på fagbrevet og tok også kontakt med karrieresenteret for Vestfold og Telemark for å finne ut mer om i hvilken retning jeg skulle gå. Like etter dukket dette nye studiet opp, meget beleilig, sier Stefan Hauge Kjørums. Nå er han til-litsvalgt for den ene klassen.

– Studiet er nyttig og interessant, men det er mange innleveringer og mye nytt å ta til seg. Økonomiske formler har jeg for eksempel aldri hatt undervisning i tidligere, sier kokken, som også er fersk pappa.

Studentene er delt opp i mindre læringsgrupper med fire–fem i hver.

– Der drøfter vi oppgavene og lærer av hverandre, sier deltidsstudenten.

– *Har du noe råd til andre som kunne tenke seg å begynne?*

– Sett av faste dager til studiene. Da blir det enklere å henge med.

– *Hva er planen din videre?*

– Jeg kunne tenke meg å fortsette hos min nåværende arbeidsgiver, Sodexo AS, innen offshore, kommuner

Stefan Hauge Kjørums er kokk og student.

og fylkeskommuner, sier Stefan Hauge Kjørums.

STOR SØK-NING Korona-pandemien har rammet kokk- og servitøryrkene hardt. Mange er permittert,

og dette har også ført til ekstra stor søkning til videre utdanning.

Av alle som startet på nyåret, er det nå 33 igjen.

– Mange har falt av fordi norskkunnskapene har vært for dårlige. Flertallet var meget dyktige fagfolk, så det spørs om vi burde hatt en egen klasse som kunne bruke litt lengre tid, sier Rose Skottheim. Hun får mange henvendelser fra studentene også utenom den faste undervisningstiden, og det har gått i ett disse månedene.

Håpet er å kunne samle studentene til et todagers seminar med festmiddag til høsten. Hun håper også å kunne dra nytte av eksterne forelesere for å få større variasjon.

Den store fordelene ved det digitale studiet er at folk bosatt over hele landet kan ha nytte av det. Men det finnes også ulemper.

– Det er noe mer krevende å få til et godt samspill, og bruk av tavle er vanskelig, sier Rose Skottheim.

Eksamensformen er prosjektmapper, som vurderes av to sensorer ved slutten av hvert delemne. Alle som får godkjent arbeidet sitt, får Vocational Diploma (VD), som det heter på fagspråket.

Skråblikk på yrke

Lytt til yrkesfaglæreren

Så å si alle politikere er flinke til å fremsnakke yrkesfagene for tiden. Det er veldig bra. Men i hvilken grad er de villige til å ta tak i de største utfordringene? Det er mange eksempler på grep politikere kan ta for å skape bedre forhold for elever og lærere på yrkesfag. Utfordringen er at det er vanskelig å prioritere, og at det er for lett å vise til trang økonomi i fylkeskommunene.

Før påske kom stortingsmeldingen om videregående skole «Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden». I hvilken grad møter den utfordringene på de yrkesfaglige utdanningsprogrammene?

La meg komme med noen få eksempler som for lærere er ganske åpenbare utfordringer i skolen. En løsning på disse utfordringene kunne bidratt til både mer gjennomføring og bedre resultater. Men i dag er dette strukturelle utfordringer som jeg mener bidrar til en uthuling av det faglige i yrkesfagene og dermed også dårligere forberedte elever ut i yrkeslivet.

Større satsing på utstyr

Arbeidslivsrelevans ser ut til å være regjeringens grep for

å styrke yrkesfagene. Det er ingen tvil om at det må være et godt samsvar mellom hva yrkesfagelever lærer i skolen, og forventninger de møter i arbeidslivet. Det er en forutsetning for at yrkesfagene er attraktive både for arbeidslivet og for elever.

Men relevante yrkesfag forutsetter at skolene får tilgang til relevant utstyr. Derfor er det skuffende at stortingsmeldingen bruker forholdsvis liten plass på å drøfte løsninger på utfordringene rundt oppdatert og relevant utstyr i skolen. Det ser ut til at regjeringen ikke mener at det er et stort behov, og at mye av løsningen ligger i å dele utstyr mellom skoler, slik det er beskrevet i kapittel 7.3.3. Regjeringen foreslår riktignok å bruke 65 millioner kroner på et forskningsprosjekt som skal prøve ut og teste ulike modeller som utstyrssamarbeid og spleiselag mellom stat, fylkeskommune og næringsliv i utvalgte fylkeskommuner. Men min oppfatning er at utstyrssituasjonen er kritisk. Det mest alvorlige er kanskje HMS-utfordringene som følger av å drifte utdatert utstyr. I 2020 gjennomførte Utdanningsforbundet en medlemsundersøkelse

som er nevnt i stortingsmeldingen. Den bekreftet at mange videregående skoler mangler nødvendig utstyr, at noe av utstyret var utdatert og, mest alvorlig, er utstyr som representerer en risiko for helse, miljø og sikkerhet (HMS) for elever og lærere. Derfor etterlyser

jeg kraftigere tiltak enn det som beskrives i meldingen. Politikere bør lytte til lærere og skoleledere og diskutere hvilke forventninger de har til skolen. Er det for eksempel reelt at skolene skal ha utstyr som møter de nye kravene i bilindustrien, for eksempel elbiler? Eller

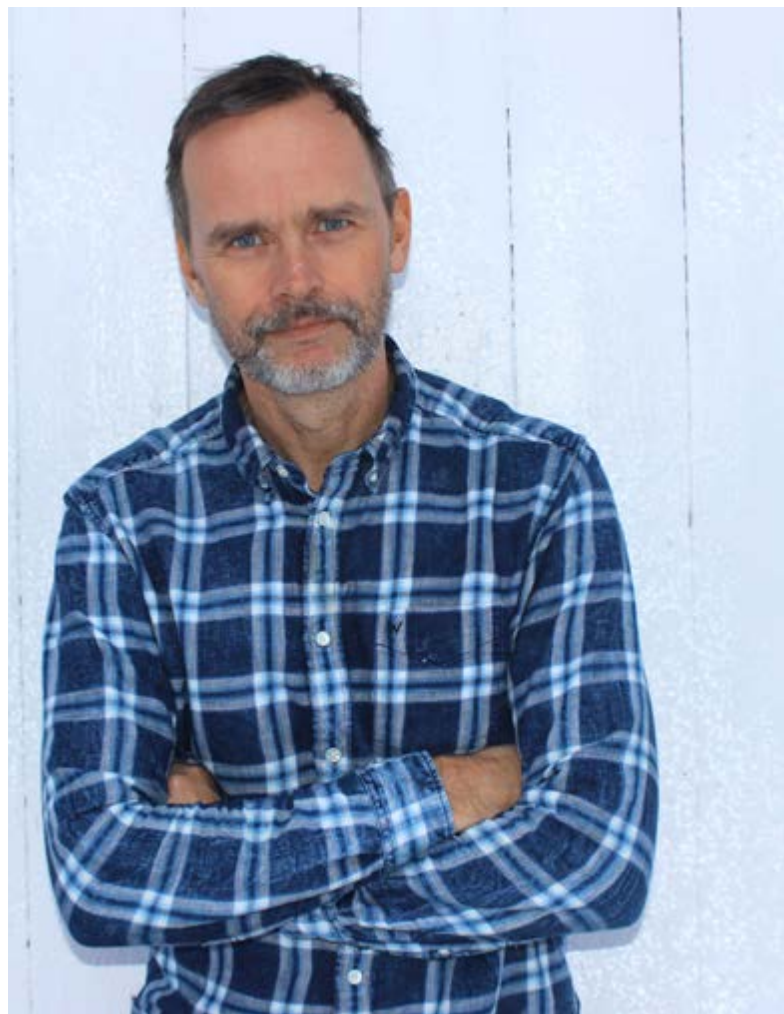

Foto: Stella Ramborg

skal vi legge oss på et faglig grunnleggende nivå?

Alternative opplæringsmodeller

Flere fylkeskommuner er nå i ferd med å etablere alternative løp for yrkesfagene der større deler av opplæringen overføres fra skolen til arbeidslivet. Et eksempel er Trøndelag fylkeskommune som nylig vedtok å igangsette ny modell for organisering av lærefag gjennom såkalt bedriftsnært yrkesfag (BYF-3) fra høsten 2021. Jeg er redd fylkeskommunenes motivasjon for å igangsette alternative løp ofte er innsparring, og at slike modeller på sikt vil svekke det yrkesfaglige tilbudet. Alternative opplæringsmodeller kan være bra for noen få elever. Men når vi ser en sterk tendens til at skoler overlater større deler av opplæringen til arbeidslivet på bekostning av ordinære skoleplasser, kan konsekvensen bli at mye av grunnlaget for opplæring i skole fjernes i flere av yrkesfagene. Elevene kan få et dårligere tilbud samtidig som at skolens og yrkesfaglærerens viktige rolle i opplæringen reduseres. Den nevnte BYF-modellen har en rekke utfordringer vi

har bedt Utdanningsdirektoratet om å redegjøre for. Også her trenger vi en tettere dialog mellom politikere og lærere. Det er lærere som kjenner elevene, og som vet hvor skoen trykker. Politikere bør møte lærerorganisasjonene i en diskusjon om hvordan vi kan sikre at alternative opplæringsmodeller ivaretar god opplæring, oppfyller gjeldende regelverk og bidrar til at yrkesfagene er attraktive både for elever og for arbeidslivet.

Instruktører kan ikke erstatte yrkesfaglærere

Og når vi er inne på faglighet og erfaringer. I den siste tiden har jeg mottatt henvendelser fra medlemmer og tillitsvalgte som er bekymret for at fylkeskommuner ansetter instruktører fremfor yrkesfaglærere i vg3 fagopplæring i skole. Dette er en praksis som både undergraver yrkesfaglærerens kompetanse og elevenes rettigheter. Å erstatte yrkesfaglærere med instruktører er først og fremst et lovbrudd. Instruktører oppfyller ikke kompetansekravene som er nedfelt i opplæringsloven. Fylkeskommunen skal i utgangspunktet tilsette en søker som oppfyller kompetan-

sekravene i opplæringsloven § 10-1, jf. forskriften §§ 14-1 og 14-4. Jeg etterlyser en bedre involvering av sektoren før man iverksetter systemer eller forsøk som undergraver den gode skolen, på tross av de gode intensjonene.

YFF

I meldingen varsler regjeringen at de vil styrke faget yrkesfaglig fordypning (YFF). Det er positivt at regjeringen går inn for å revidere forskriften slik at faget gir elevene større mulighet til fordypning enn i dag. For mange elever er YFF en viktig arena for å bygge nettverk som kan bidra til en fremtidig læreplass, og det er positivt at regjeringen vil knytte faget tettere opp mot fremtidige læreplasser.

Men å lykkes med YFF vil også kreve et tettere samarbeid mellom skolen og bedriften hvor eleven er utplassert. Meningen er at lærerne skal følge opp elevene når de er ute, og at det elevene lærer på skolen og i utplasseringen i bedriften, tilpasses i én læringsarena. Men dessverre får lærerne ofte ikke tid til å følge opp elevene i bedrift, men leser bare loggene som elevene skriver fra opplæringen der.

Vi ser ofte at fylkeskommunene nekter å gi elevene de lærertimene de har krav på.

Om lærerne kan følge elevene i bedriftene, får de muligheten til faglige og praksisnære samtaler med elevene og instruktørene i bedriften om læring på de ulike stedene. Dette skjer ikke systematisk i dag fordi fylkeskommunene sparer penger på lærertimene som gir lærerne mulighet til å følge elevene i praksis og får et helhetlig bilde av opplæringen. I stedet blir lærerne gjerne satt til andre oppgaver eller må vikariere for andre når elevene er ute i bedrift.

Når intensjonene med faget ikke følges, er det lett å se koblingene til at elever slutter fordi de ikke får god nok oppfølging av faglæreren.

Disse eksemplene viser at det er på tide at både politikere og fylkeskommunene, som forvalter de videregående skolene, kommer lærere mer i møte. Det er vi som kjenner elevene og vet hva som skal til for at de trives med yrkesfaget de har valgt og gjennomfører. Vi kan bidra med sterk faglighet og masse nyttig erfaring. Derfor er vi verdt å lytte til.

300 dager med fagfornyelse – Hva har skjedd så langt?

AV **HALVOR SPETALEN**, Institutt for yrkesfaglærerutdanning, OsloMet

«Informantene ved noen skoler forteller om et systematisk samarbeid knyttet til selve reformen og at reformen har bidratt ikke bare til bedre samarbeid mellom programfaglærerne, men også mellom programfaglærere og fellesfaglærere.»

«Det kan virke som om yrkesfaglærere ved disse skolene er langt mer positive til både endring i seg selv, og til de nye kompetansemålene spesielt, enn det yrkesfaglærere ved skoler som ikke har gjennomført systematisk samarbeid,, uttrykker. Flere informanter ved slike skoler savner ledelse og kollegialt samarbeid og føler seg relativt alene i arbeidet med fagfornyelsen.»

INTRODUKSJON Den norske yrkesopplæringen har vært igjennom store endringer fra 2017 til 2021. Ikke bare har strukturreformen i 2017 endret antall utdanningsprogrammer og etablert nye vg2-tilbud, det er også introdusert et nytt kompetansebegrep og en ny overordnet del som erstattet den gamle generelle læreplanen.

Den kanskje største endringen er likevel innføringen av et nytt læreplanverk som ikke bare har nye kompetansemål, men også inneholder nyskapninger som *tverrfaglige temaer* og *kjerneelementer* som begge skal integreres i opplæringen. Dette er mye å ta inn over seg, og det har selvfølgelig ikke hjulpet at skolene har vært preget av covid-19-epidemien samtidig som fagfornyelsen skal fases inn.

Etter snart 300 dager med fagfornyelse kjente jeg på et ønske om å undersøke hvor langt fagfornyelsen er kommet

innenfor utdanningsprogrammet *restaurant- og matfag*. Hva mener yrkesfaglærere i restaurant- og matfag om fagfornyelsen i skolen, og hvilke endringer har eventuelt skjedd på skolene siden august 2021?

DATAINNSAMLING For å få svar på dette spørsmålet ga jeg tredjeårsstudentene på yrkesfaglærerutdanningen for restaurant- og matfag ved OsloMet en oppgave mens de gjennomførte den siste praksisperioden. Oppgaven lød som følger: *«Snakk med [intervju] praksisveilederen din eller en annen yrkesfaglærer som arbeider med vg1. Samtalen skal dreie seg om hvordan fagfornyelsen preger restaurant- og matfagavdelingen. Har det skjedd noen endringer? Vil det komme endringer?»* Basert på disse samtalene har studentene skrevet referater som siden er blitt sammenfattet og analysert.

Undersøkelsen omfatter data fra 19 restaurant- og matfagskoler, noe som representerer cirka 23 prosent av skolene med restaurant- og matfagtilbud i Norge.

RESULTATER Generelt er informantene i undersøkelsen godt fornøyd med at antall programfag i vg1 er redusert fra tre til to i fagfornyelsen. De mener dette vil kunne bidra til mer helhet og gjøre vurderingsarbeidet lettere. Det er også en generell forståelse for at fagfornyelsen «er kommet for å bli», og at dette innebærer at de må forholde seg til den på en eller annen måte.

Informantene i undersøkelsen har imidlertid relativt ulik oppfatning av hva fagfornyelsen konkret innebærer, hvor langt skolen deres har kommet med innfasingen av det nye læreplanverket, og ikke minst hvilke endringer som er *ønsket*. Flere informanter opplyser at det ikke har skjedd noen synlige endringer ved deres skole gjennom dette skoleåret, og at de egentlig ikke ser noe stort behov for endringer. Andre rapporterer derimot om økt kollegialt samarbeid og langt sterkere felles vektlegging av hva nye kompetansemål og tverrfaglige temaer kan bety for undervisning og vurdering. Her er det en relativt stor uenighet om hvorvidt åpnere målformuleringer i den nye vg1-læreplanen er et gode, eller om slike målformuleringer bidrar til å vanne ut yrkesfaget. Flere uttrykker at mer «luftige målformuleringer» åpner for forskjellige tolkninger og dermed bidrar til større faglig forskjellighet mellom skoler. Hva elevene lærer, kan bli mer tilfeldig og avhengig av den enkelte lærers kompetanse og interesser. Andre informanter peker på sin side på at åpnere målformuleringer gir yrkesfaglærerne større handlingsrom. Lærerne får større frihet, men også mer ansvar fordi kompetansemålene må konkretiseres og knyttes til relevant yrkesutøvelse i de ulike yrkene innenfor utdanningsprogrammet. Yrkesfaglærere som uttrykker at de er positive til de nye kompetansemålene, peker også på at

verbene i kompetansemålene gjør det lettere å kombinere teori og praksis, målene oppleves som mer avgrensede, de er også lettere å undervisevurdere og ikke minst yrkesdifferensiere. I disse spørsmålet er det altså en reell uenighet blant yrkesfaglærere i restaurant- og matfag.

Hvordan innføringen av fagfornyelsens er ledet, og graden av samarbeid i kollegiet, virker å være en betydelig årsak til at skolene som deltar i undersøkelsen, har kommet svært ulikt i gang med fagfornyelsen. Informantene ved noen skoler forteller om et systematisk samarbeid knyttet til selve reformen og at reformen har bidratt ikke bare til bedre samarbeid mellom programfaglærerne, men også mellom programfaglærere og fellesfaglærere. De har fått kursing, opplever en større helhet og er også mer bevisst den overordnede delen. Det kanskje viktigste poenget er ikke kursingen i seg selv, men at innholdet i kursene er lokalt diskutert og konkretisert ut ifra behovene i den enkelte restaurant- og matfagavdeling. Det kan virke som om yrkesfaglærere ved disse skolene er langt mer positive til både endring i seg selv, og til de nye kompetansemålene spesielt, enn det yrkesfaglærere ved skoler som ikke har gjennomført systematisk samarbeid uttrykker. Flere informanter ved slike skoler savner ledelse og kollegialt samarbeid og føler seg relativt alene i arbeidet med fagfornyelsen.

En informant peker også på et interessant poeng. Når skolen følger fagfornyelsens intensjoner om at elever skal medvirke i sin egen opplæring ved å være kreative, selvstendige, reflekterende og kritiske, opplever denne informanten at dette kan være svært krevende for både elever og lærere. Det å være konstant kreativ og utforskende kan selvfølgelig være utfordrende i seg selv, men en slik opplæringsstrategi kan også bidra til at lærere ikke vektlegger oppøving av grunnleggende ferdigheter som utgangspunkt for senere yrkesutøvelse. Dette poenget er kanskje en påminnelse om at yrkesfaglærere ikke bare må legge til rette for det kreative, utforskende og kritisk-reflekterende, men også for det repetitive og grunnleggende. Uten slik grunnleggende kompetanse kan kreativitet og kritisk refleksivitet bygges på leirgrunn.

OPPSUMMERING Resultatene i denne enkle og relativt uformelle undersøkelsen kan vanskelig sies å være representative for *alle* restaurant- og matfagavdelinger, men jeg tror likevel at funnene er gjenkjennbare. Kanskje også i andre yrkesfaglige utdanningsprogram?

Funnene i denne undersøkelsen kan tyde på at ledelse og samarbeid er spesielt viktig for en positiv opplevelse av ikke bare endringer i seg selv, men også for hvordan yrkesfaglærere og kollegier av yrkesfaglærere forstår, konkretiserer og håndterer de endringer som følger med fagfornyelsen.

Foto: Utdanningsforbundet/Trom Egil Jensen

Forbundscommentaren

AV **TERJE SKYVULSTAD**

Nestleder i Utdanningsforbundet

FAGOPPLÆRING I SKOLE

En viktig brikke i Fullføringsmeldingen er å gi den enkelte unge eller voksne en mer reell rett til å fullføre sin yrkesutdanning. I dag har elevene rett til 3 års opplæring, men på yrkesfag er ikke det nok for mange av elevene. Det vil regjeringen gjøre noe med, og det støtter Utdanningsforbundet.

MANGEL PÅ LÆREPLASSER Siden reform-94 har over 200 000 søkere ikke fått læreplass etter å ha fullført vg2 yrkesfag. Selv om noen få av disse har klart å bli fagarbeidere etter ett års opplæring i skole eller etter å ha tatt en pause i opplæringen, har samfunnet trolig gått glipp av svært mange fagarbeidere. Flere prognoser viser at Norge kommer til å mangle mange fagarbeidere i nær framtid innen en rekke fagområder dersom vi ikke klarer å øke rekrutteringen.

Ville alle de som ikke fikk læreplass, kunnet bli fagarbeidere dersom det var nok læreplasser? Det vet vi ikke. Det vi vet, er at en rekke ulike tiltak siden 1994 for å skaffe nok læreplasser ikke har nådd målet. Fortsatt mangler flere tusen. Det er mange årsaker til at noen søkere ikke får læreplass. Lærebedriftene lager sine egne kriterier og begrunnelser. Ikke alle disse er saklige. For eksempel vet vi at særlig gutter med et utenlandsk klingende navn

i mindre grad får læreplass en gutter med norske navn og sammenlignbare resultater fra opplæringen i skole.

De søkerne som ikke fikk læreplass, har enten falt fra, blitt gående i vg2-klasser i skolen og forgjeves ventet på plass eller blitt ledet inn på allmennfaglig påbygning med sikte på generell studiekompetanse, et utfordrende opplæringsløp som mange ikke har hatt forutsetninger for å klare. Noen kommer tilbake etter noen år og lykkes kanskje med å få læreplass.

FAGOPPLÆRING I BEDRIFT ER BEST

Det er stor tilslutning til den norske modellen for yrkesopplæring med opplæring både i skole og bedrift. Norge valgte å se til Tyskland i moderniseringen av yrkesopplæringen, og vi ble inspirert at den duale tenkningen. 2 år i skole, hvor elevene kunne lære det mest grunnleggende, de skal kunne prøve og feile i kontrollerte omgivelser, og de skulle møtes av yrkesfaglærere som selv har både fagbrev, lærerutdanning og erfaring fra relevant arbeidsliv – etterfulgt av 2 års læretid i bedrift før lærlingen fremstiller seg til fag- eller svenneprøven. Det er gjort plass til felles allmenne fag, noe som både bidrar til allmennbildelsen og styrker fagarbeidernes omstillingsevne. Opplæring som lærling

gjør at man raskt blir sosialisert inn i rollen som arbeidstaker med de rettigheter og plikter som følger med, og i de fleste lærefag får lærlinger tilgang til mer moderne maskiner og verktøy enn når opplæring foregår i skole.

Modellens svakhet ble raskt synlig etter 1994 – ikke mange nok bedrifter og offentlige arbeidsplasser ville delta i opplæringsmodellen. Noen bedrifter har egne og til dels konkurrerende modeller, andre foretrekker å ansette ferdig utdannede fagarbeidere, og atter andre ansetter heller ufaglært arbeidskraft. Uansett årsak bidrar dette til å undergrave betydningen av faglært arbeidskraft og det felles ansvaret for yrkesopplæringen mellom utdanningssystemet og arbeidslivet.

Utdanningsforbundet støtter imidlertid arbeidet med å skaffe flere læreplasser gjennom en fornyet Samfunnskontrakt, og tallene peker oppover når alle drar i samme retning. Men når alle elever nå skal få rett til å fullføre videregående opplæring, er det ikke lenger godt nok å vente på en sakte og gradvis økning i antall læreplasser.

FAGOPPLÆRING I SKOLE Regjeringens forslag, slik vi leser det, skal sikre at elever som har fullført og bestått

vg2 yrkesfag, men som står uten læreplass, skal få rett til 2 års praktisk yrkesopplæring i regi av skolen. Disse elevene har allerede arbeidsplasserfaring fra faget yrkesfaglig fordypning i de to første årene. Et eget utredningsarbeid i regi av SRY er allerede i gang for å vurdere hvordan et forsterket tilbud for denne elevgruppa kan organiseres og legges til rette. Innholdet i læreplanen for vg3 i bedrift vil allerede være kjent. Et viktig spørsmål er i hvilken grad utplassering i bedrift kan gjøres til en viktig del av dette opplæringsløpet.

DEN ALTERNATIVE VEIEN Kvaliteten på den alternative veien bør være så god som mulig på tross av at ikke alle kvaliteter ved et lærlingeløp kan forventes oppfylt. Noen argumenterer med at et forbedret opplæringsløp i skole vil kunne konkurrere med hovedmodellen. Det er et merkelig argument når det samtidig er stor enighet om at et løp i skole aldri kan inneholde alle kvaliteter i et lærlingeløp. Et annet argument er at noen lærefag er omfattet av særskilte prosedyrer for å oppnå internasjonale sertifikater. Vi regner med at slike krav også kan oppnås gjennom et løp i regi av skole. Noen land har nesten kun fagopplæring i regi av skole, og likevel utdannes det fagarbeidere i disse aktuelle lærefagene i disse landene. Det blir også litt merkelig å sette et B-stempel på fag-/svennebrev oppnådd etter opplæring i regi av skole når disse elevene går opp til samme fagprøve som lærlingene, en fagprøve hvor for øvrig partene i arbeidslivet kontrollerer både krav og gjennomføring.

Om fagopplæring i regi av skole ikke er det samme som fagopplæring i bedrift, er et forbedret tilbud et betydelig bedre alternativ enn dagens situasjon.

Storeslem til Hvam-elever 900 elever deltok i 14 NM-konkurranser

LILLESTRØM Bedriften deres har til formål å redde rådyrkillinger med et innovativt jordbruksprodukt. Nå kan Hvam-elevene kalle seg Norges beste ungdomsbedrift.

AV WENCHE SCHJØNBERG

Ifølge Ungt Entreprenørskap Norge var det rekordmange unge entreprenører som deltok i NM. Til sammen konkurrerte 170 ungdomsbedrifter fra nord til sør, og totalt 900 elever deltok i 14 ulike konkurranser.

Det var Hvam videregående skole, som ligger i Nes i Viken, som gikk av med den gjeveste seieren. De vant prisen Norges Beste Ungdomsbedrift med bedriften WildSpotter UB.

I tillegg vant de fire andre priser for bedriften som altså har til formål å redde rådyrkillinger og bidra til dyrevelferd hos bonden. Ideen de har utviklet, er et portabelt varmesøkende kamera som kan festes foran på traktoren for å oppdage rådyrkillinger som gemmer seg for rovdyr i gresset på engen. I enkelte områder kan det være så mange som 40 prosent av alle rådyrkillingerne i egnen som gemmer seg i gresset.

IMPONERENDE – Det er rett og slett imponerende at de tar hele fem priser på NM, sier en strålende fornøyd Petter Skotland, daglig leder i Ungt Entreprenørskap Viken, om Norges Beste Ungdomsbedrift. – Elevene har jobbet godt gjennom hele skoleåret, og de bruker engasjementet sitt for å

utvikle løsninger for fremtiden. De får ekstra motivasjon av å jobbe med noe som gir mening, og som skaper velferd og verdier for andre.

WildSpotter UB skal representere Norge under europamesterskapet i Litauen den 15. juli i år.

NM Ungdomsbedrift ble i år kjørt digitalt fra Norges Varemesse på Lillestrøm.

En annen skole som utmerket seg, var Thora Storm videregående skole i Trondheim, som tok fem priser. Thora Storm tok også andreprisen for beste ungdomsbedrift med bedriften Cycle UB. For denne bedriften tok de også bærekraftsprisen.

I juryens begrunnelse heter det at seieren går til en ungdomsbedrift som imponerte juryen med et produkt som kan løse et globalt problem med store miljømessige konsekvenser. Ungdomsbedriften har kommet frem til en avansert løsning gjennom tett dialog med ledende aktører i bransjen, flere næringslivsaktører og FoU-partnere. Løsningen er sirkulær, der de henter opp og utnytter slam fra oppdrettsmerder. Slammet gjenbrukes til fiskefor, og biogassen som produseres, brukes til å drifte løsningen.

Illustrasjonsfoto: © Adobe Stock.com

Kakao

for guder og hard valuta

TEKST TORGEIR ØVERLAND

Kakao ble klassifisert av Carl von Linné (1707–1778) og har på latin navnet *Theobroma cacao* – «gudenes føde». Derfra kommer også navnet på hovedvirkestoffet i kakao, teobromin.

Det er tre hovedsorter av kakao: *forastero*, *criollo* og *trinitario*, hvor *forastero* står for 90–95 prosent av verdensproduksjonen. *Trinitario* er en hybrid av *criollo* og *forastero*.

De spanske og portugisiske conquistadorene kan ikke sies å ha noen stolt historie, med all plyndring og folkemord de bidrog med i sin tørst etter rikdom i «Den nye verden».

Men en ting skal de ha: De sørget for å bringe kakao til Europa. I tillegg til poteter.

HISTORIE Kakaoen har en meget lang historie som kulturplante. Vi vet med

ganske stor sikkerhet at den faktisk ble dyrket og kultivert så langt tilbake som 3500–4000 år før vår tidsregning, kanskje enda tidligere. Kakaoen har etter all sannsynlighet opphav i Amazonas i Sør-Amerika, antakelig Ecuador og Brasil, og den ble kultivert av urbefolkningen i området.

Etter hvert som befolkningen vokste, begynte de å vandre nordover, og mange havnet etter hvert i Mexico rundt år 600 før vår tidsregning. Med seg på vandringen tok de kakaotreet. Kakao var et svært viktig næringsmiddel, og de drakk mye av det. Kanskje også fordi noen virkestoffer i kakao kan frembringe hallusinasjoner når den blir fortært i store mengder. Da kommer man i en form for transe, som ble brukt for å få kontakt med gudene. Kakao inneholder en del proteiner og fett (ca.

50 % av energien kommer fra fettet), men også antioksidanter, alkaloider og koffein. Kakao og sjokolade må ikke gis til hunder, fordi det kan være dødelig for dem – trolig også for katter og hester. Det er stoffer som teobromin og koffein som utgjør faren.

Da Columbus kom til Mellom-Amerika i 1502, var han nok den første europeer som så en kakaoplante. Kildene er delte om nøyaktig når kakaoen kom til Europa. Noen sier rundt år 1600, andre begynnelsen av 1500-tallet. Ofte får Hernán Cortés æren for å ha brakt kakaoen over Atlanteren. Da kakaoen endelig kom til Europa, ble den fort populær, først blant de rike og velsoignerte og hos geistligheten. Deretter ble den utbredt over hele kontinentet og tilgjengelig for alle, og det poppet opp «kakaohus» som serverte kakaodrikker.

Til Norge kom kakaoen etter sigende rundt 1835.

Blant munkene i Spania ble kakao så populært at de endret reglene for hva man kunne innta i fastetiden. Pater Escobar (1589–1669) erklærte at sjokolade fremstilt på vann ikke brøt fastereglene. Derav uttrykket «Liquidum non frangit jejunum», på norsk «Drikke bryter ikke fasten». Noe som falt paven tungt for hjertet. Det endte med at det Pater Escobar hadde tillatt, ble straffet med bannlysning. Pave Innocens erklærte i 1679, ti år etter Pater Escobars død, at de som spredte dette tankegodset, ble bannlyst.

UTBREDELSEN AV KAKAO Utbredelsen av kakao i Europa skjedde via diplomater, munk og kongelige. Man antar at en av de første som brakte kakao til andre land enn Spania, var Anna av Østerrike (1601–1666), gift med kong Ludvig 13. av Frankrike og datter av Filip 3. av Spania.

Munkene bidro med sitt til utbredelsen ved å ha kakao med som gave til sine standsfeller i Frankrike. Og senere til resten av Europa. Det sies at den første kakao-salongen i England ble åpnet i London i 1657. På denne tiden var sjokolade/kakao mer utbredt enn kaffe, ettersom man nøt kakao som en velsmakende næringsdrikk, mens kaffe på den tiden mest ble sett på som en kuriositet og luksusdrikk.

Til å begynne med ble kakaoen brukt til å lage drikke, og det tok lang tid før det ble produsert spise-sjokolade. Den første melkesjokoladen ble først fremstilt i 1875 i Sveits da de fant opp en metode for å lage kakaosmør.

Ordene for kakao og sjokolade har

sitt opphav i aztekernes språk náhuatl og mayaenes språk k'iche'. Aztekerne ga navn til sjokolade, med ordet *chocolatl*, og mayaene til kakao, *kakaw*.

Akkurat som salt her i Europa var kakaobønner svært verdifulle og ble brukt som betalingsmiddel. Du kan si det sånn at pengene vokste på trær. Dette syntes Cortés var interessant,

breddegrad, nord og sør for ekvator.

Den største produsenten på verdensbasis er Elfenbenkysten. Kakao dyrkes også i Indonesia, Ghana, Nigeria, Brasil, Kamerun og Ecuador. Elfenbenkysten står for 30–35 prosent av verdensproduksjonen, ca. 1 million tonn. Resten er jevnt fordelt mellom de øvrige produsentene.

For å sitere Jean-Anthelme Brillat-Savarin:

— De som påstår at de har vanskeligheter med å fordøye sjokolade, er folk som spiser sjokolade av dårlig kvalitet, og de som anklager sjokoladen for ikke å være tilstrekkelig nærende, har bare å styrke sin lunsj med en liten paté, en kotelett eller et spidd med nyrer ...

men spanskekongen var mye mer interessert i gull enn kakao.

Småvilt som kaniner gikk for kan-skje 10 bønner, ei kone for 50 bønner, mens en slave kunne koste rundt 100 bønner alt etter alder, ferdigheter og arbeidskapasitet.

Kakaoen var såpass verdifull at det også der fantes «falskmyntere». De fylte bønnene med jord. Ikke spør meg hvordan de klarte dette, men de var vel like oppfinnsomme som våre dagers falskmyntere.

GEOGRAFI Etter at kakaotreet kom til Europa, ble det fort klart at det ikke kunne dyrkes på våre breddegrader.

Det trenger varme, fuktighet og skygge, og slikt klima er bare å finne i regnskoger. Derfor ble de sendt til europeiske kolonier i Afrika og Indonesia. Kakaotreet må dyrkes rundt 20.

HVA ER KAKAO OG SJOKOLADE? Kakaofrukten vokser på et eviggrønt, tropisk tre. De avlange fruktene er 15–30 cm lange og 7–10 cm på det bredeste. Inni er det et søtt, klissete fruktkjøtt. I fruktkjøttet finner du ca. 40 bønner. Fruktkjøttet er godt og spiselig, men har svært begrenset holdbarhet. Det brukes til å sette i gang fermenteringen som gjør kakaoproduktet, via diverse prosesser, til det vi kjenner i dag.

Det vi kjenner som sjokolade i dag, er forbundet med kakaodrikke og sjokoladeplater som er standardisert for å nå et stort marked. Det er jo dette vi blir lært opp til fra vi er barn, at sjokolade hører med på skiturer og sjokoladekaker i bursdager.

Så vi vet antakeligvis ikke hvordan kakao virkelig smaker.

Egentlig er kakao et meget komplekst og uforutsigbart næringsmiddel.

Ekspertene på sjokolade sier at kakao kan inneholde flere aromastoffer enn vin, sjøl om vi bare har tre hovedsorter kakaobønner. Gjennom genetiske studier har vi funnet ut at det kan være 22 varianter av disse. Og disse har en variasjon som er minst like stor som blant vindruer. Ikke bare har vi forskjellige kakaobønner, men den enkelte type vil være forskjellig alt etter hvor den dyrkes.

Vi bruker tre hovedtyper sjokolade i de sjokoladeproduktene vi kjenner i dag:

Mørk sjokolade: kakaomasse, kakaosmør, sukker, vanilje og emulgator

Lys sjokolade: kakaomasse, kakaosmør, sukker, tørrmelk, vanilje og emulgator

Hvit sjokolade: kakaosmør, sukker, tørrmelk, vanilje og emulgator

Ut fra disse typene lager produsentene de sjokoladene vi får kjøpt i butikken.

Å fremstille sjokolade fra bønner og lage plater og drikke er komplisert og krever utstyr som ikke hvermannsen har til rådighet, så det går jeg ikke inn på. Dersom du er nysgjerrig og interessert, kan jeg anbefale «Sjokoladeboka» av Sverre Sætre (forlaget Press, 2019).

Men å lage noe godt av allerede ferdig sjokolade er en del enklere.

Her tar jeg med tre oppskrifter som er veldig gode samtidig som de er overkommelige for de fleste å lage.

Illustrasjonsfoto: © Adobe Stock.com

Oppskrifter

MAKRONER MED SJOKOLADE OG PASJONSFRUKT

Til ca. 30 makroner
130 g skåldede mandler
170 g melis
80 g sukker
100 g eggehvite
1 ts kakao for å få farge på makronene

Fremgangsmåte:

Først kjører du de skåldede mandlene sammen med melisen i en kjøkkenmaskin til et fint mel. Sikt melet over i en bolle og sett til side. Pisk deretter eggehvite og sukker til en fast marengs. Vend deretter halvparten av marengsen inn i mandelmelet med en slikkepott. Tilsett kakaoen og vend den godt inn i massen. Tilsett resten av marengsen. Rør godt fra bunnen av bollen, men ikke for mye. Da blir massen for løs.

Deigen skal være ganske fast. Dra en topp bortover deigen i bollen for å sjekke. Den skal stå ca. et minutt før den synker sammen.

Fyll den deretter i en sprøytepose og klipp et hull som er 10–12 mm i diameter.

Legg et bakepapir på stekebrettet, og sprøyt ut topper på ca. 3,5 cm i diameter.

Dersom du vil sikre at de blir like store, så tegner du opp sirkler i riktig størrelse på bakepapiret.

La de stå på benken i ca. 20 minutter for at de skal tørke litt.

Sett ovnen på 175 grader.

Stekes i 7–10 minutter. Alle ovner er forskjellige, så prøv deg frem ved å steke en prøvecake.

La makronene ligge på bakepapiret til de er kalde. De skal være sprø på utsiden og myke inni.

SJOKOLADE- OG PASJONSFRUKTKREM

150 g lys sjokolade (40 % kakaomasse)
1/3 dl kremfløte
5 pasjonsfrukter
1 ½ ts smør, romtemperatur

Fremgangsmåte:

Finhakk sjokoladen og smelt den over vannbad. Del opp pasjonsfruktene og skrap ut innholdet. Ha fruktkjøttet i fløten og kok opp. Kjør det i en kjøkkenmaskin, men ikke så mye at steinene i pasjonsfrukten går i stykker. Ha det deretter i en sikt, og sil steinene fra pasjonsfrukten. Bruk en skje for å presse massen gjennom, men slik at steinene blir igjen i sikten. Tøm fløte/pasjonsfrukt-blandingen over i den smeltede sjokoladen mens du rører med en visp. Tilsett smøret og pisk kraftig slik at det blir en fin, glatt masse. La den stå en stund slik at den blir litt fastere.

Ha sjokolademassen i en sprøytepose og trykk ut fyll på «undersiden» på halvparten av makronene. Sett de resterende makronene oppå så du får en «burger». Sett dem i kjøleskapet slik at fyllet blir fast.

Vel bekomme.

PISKET GANACHE

100 g melkesjokolade (30–40 % kakao-masse)
3 dl kremfløte

Fremgangsmåte:

Finhakk sjokoladen og smelt over vannbad. Kok opp fløten. Tilsett først halvparten av fløten i sjokoladen og pisk det godt sammen. Tilsett resten av fløten og rør det godt sammen. Sett kremen i kjøleskap over natten slik at den stivner og setter seg.

Når du skal anrette den, pisker du den forsiktig stiv og fyller den i en sprøytepose med en grov stjernetyll.

Sprøyt en passelig porsjon på en tallerken og pynt med hakkete nøtter, mandler eller tørket/frisk frukt etter eget ønske. Dette er godt og enkelt.

Man kan også lage denne desserten med mørk og hvit sjokolade. Velger man mørk sjokolade, må man ha sukker i fløten for å få den søt nok.

Ganache brukes også som fyll i blant annet konfekt.

SJOKOLADESAUS MED CHURROS

1 ss kakaopulver
100 g sjokolade (60 %)
1 dl helmelk
25 g sukker

Fremgangsmåte:

Finhakk sjokoladen og ha den i en bolle.

Kok opp melk, sukker og kakao. Ta kjelen av platen og tøm melken over sjokoladen. La den stå i ca. 1 min før du pisker den opp til en glatt saus.

CHURROS

2 dl vann
90 g usaltet smør
¼ ts salt
120 g hvetemel
150 g egg (3 stk.)
Ca. 0,5 liter soyaolje til fritering
Sukker og kanel til å strø på etter fritering

Fremgangsmåte:

Kok opp salt, vann og smør i en kasse-rolle. Ta kjelen av platen, legg på lokk til smøret har smeltet.

Sett deretter kjelen tilbake på platen. Kok opp og tilsett melet mens du rører med en tresleiv til alt melet er rørt ut i væsken. Rør til deigen er godt samlet og slipper kanten på kjelen. Ha deigen over i en bolle og la den avkjøles i et par minutter. Rør så inn eggene ett av gangen og rør

kraftig med en håndvisp. Rør hvert egg godt inn før du tilsetter neste. Deigen skal da være jevn og seig.

Ha oljen i en kjele og varm den opp til ca. 180–200 grader. Kontrollér ved å stikke skaftet til en tresleiv oppi. Det skal da bruse rundt skaftet. Bruk en stor kjele, da det kan koke over når du har deig-stengene opp i oljen.

Ta en sprøytepose og klipp et hull for å sette inn en ganske grov tyll. Ta deretter deigen over i sprøyteposen og klem deigen ut og kutt med en kniv når «deigstanga» er ca. 8–10 cm rett i kjelen med varm olje. Ikke stek for mange om gangen, fordi da synker temperaturen i oljen og churrosene blir kokt i olje istedenfor fritert. Snu dem i kjelen slik at de blir jevnt stekt.

Legg dem deretter på et kjøkkenpapir så de får renne av seg litt olje. Vend dem så i sukker-/kanelblandingen. Server med lun sjokoladesaus i en egen bolle. Dypp churrosen i sjokoladesausen og kos deg! Nam-nam!

***

Jeg skulle gjerne tatt med mange flere oppskrifter, men da kan det bli en hel bok.

En sånn dessert kan fint ledsages av en kopp espresso og et glass portvin.

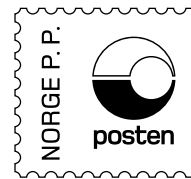
Dersom du ønsker en portvin på budsjett, så velg Niepoort Late Bottled Vintage 2016 til kr 234,90.

Skal du slå på stortromma, men ikke gå helt konkurs, så kan du velge Quinta do Infantado Vintage 1999 til kr 1750,90.

Men du finner også portvin på Vinmonopolet til den nette sum av kr 13 999,90 (Niepoort VV Very Old Tawny).

***

Takk til Sverre Sætre, forfatter av «Sjokoladeboka» og Torgeir Husby fra Forlaget Press for imøtekommenhet og velvilje.

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

Foto: Shutterstock

Følg Yrke på Facebook

Her får du nyheter om yrkesopplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Gå inn og følg oss, da vel!

@tidsskriftetyrke